

EUROSTUDENT VIII v České republice

Seminář k šetřením Eurostudent a Eurograduate
22. září 2023

Lucie Hündlová
Michaela Šmídová

EUROSTUDENT, informace o šetření

Mezinárodní šetření (účast přibližně 25 zemí) studujících v bakalářských a magisterských studijních programech.

EUROSTUDENT sleduje socio-ekonomické podmínky studentů a studentek.

EUROSTUDENT v ČR

EUROSTUDENT VIII

- Sběr dat: květen–červenec 2022
- Osloveno cca 260 000 studujících
- Analyzovatelných dotazníků:
14 798
- Návratnost: 5,6 %

EUROSTUDENT VII

- Sběr dat: květen–červenec 2019
- Osloveno cca 240 000 studujících
- Analyzovatelných dotazníků:
19 368
- Návratnost: 7 %

Dotazník

Core questionnaire – tradiční témata: **sociálně-ekonomické podmínky studujících** (finanční otázky, práce během studia, podpora rodičů, bydlení), **studium** (identifikace se studiem, mobilita, časová zátěž studia, využití poradenských služeb, apod.), **zdravotní omezení studujících** (psychické i fyzické problémy)

Tematické moduly – dopady pandemie, zkušenost s diskriminací a nevhodným chováním, mentální zdraví, digitalizace

Data

Eurostudent database - agregovaná vizualizovaná data
<https://database.eurostudent.eu/drm/>

Mikrodata – analyzovatelná mezinárodní data – pouze pro výzkumné účely

Co budeme dnes prezentovat?

Sociální a ekonomické podmínky života vysokoškolských studentů a studentek v nejisté době/v době zvýšené nejistoty (1)

- Sociální situace studujících (vzdělání a ekonomické zázemí rodičů) jako důležitý faktor ovlivňující vzdělanostní dráhy (1A)
- Práce během studia – vysokoškolské studium jako exkluzivně vzdělávací období? (1B)
- Finanční situace studujících – finanční obtíže a dopady na studium (1C)
- Veřejná podpora – plošná podpora beze změn? (1D)

Well-being: více problémů a potřeba větší podpory. Psychické obtíže, zkušenosti s nevhodným chováním a (role) poradenství na vysoké škole (2)

- Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)
- Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)
- Reflexe využití poradenství na vysoké škole (2C)

https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VII_Synopsis_of_Indicators.pdf

Sociální situace studujících (1A)

Socioekonomické zázemí studujících – vliv na utváření vzdělanostních drah jedince
 Vzdělání a finanční situace rodičů silně ovlivňuje participaci jedince na VŠ vzdělávání.
 Nerovnosti v přístupu ke vzdělání – problém českého vysokého školství

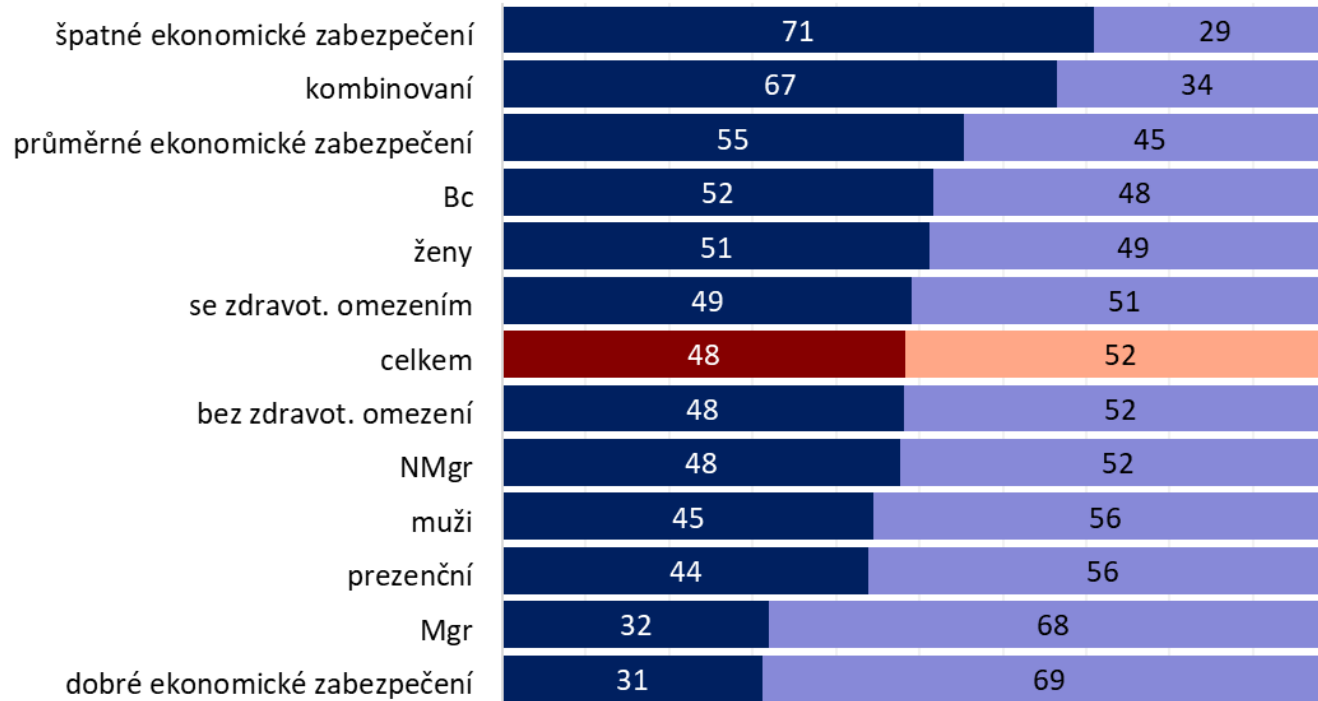
Nejvyšší dokončené vzdělání rodičů	%		EUST VIII - ČR (%)	EUST VII - ČR (%)
Méně než a nižší sekundární vzdělání (ISCED 0–2)	0,8	}	48,3	50,7
Vyšší sekundární vzdělání (ISCED 3)	47,5			
Postsekundární neterciární vzdělání (ISCED 4)	0,0			
Krátký cyklus terciárního vzdělání (ISCED 5)	2,3	}	51,7	49,3
Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň (ISCED 6)	6,5			
Magisterská nebo jí odpovídající úroveň (ISCED 7)	38,7			
Doktorská nebo jí odpovídající úroveň (ISCED 8)	4,2			
Ekonomické zabezpečení rodičů	%		EUST VIII - ČR (%)	EUST VII - ČR (%)
Velmi dobře	9,8	}	37,1	36,2
Nadprůměrně	27,3			
Průměrně	49,9	}	49,9	51,9
Podprůměrně	11,2			
Velmi špatně	1,8			

Otázka zněla: Jak byste zhodnotil/a ekonomické zabezpečení vašich rodičů/pěstounů ve srovnání s ostatními (rodinami)?

Sociální situace studujících (1A)

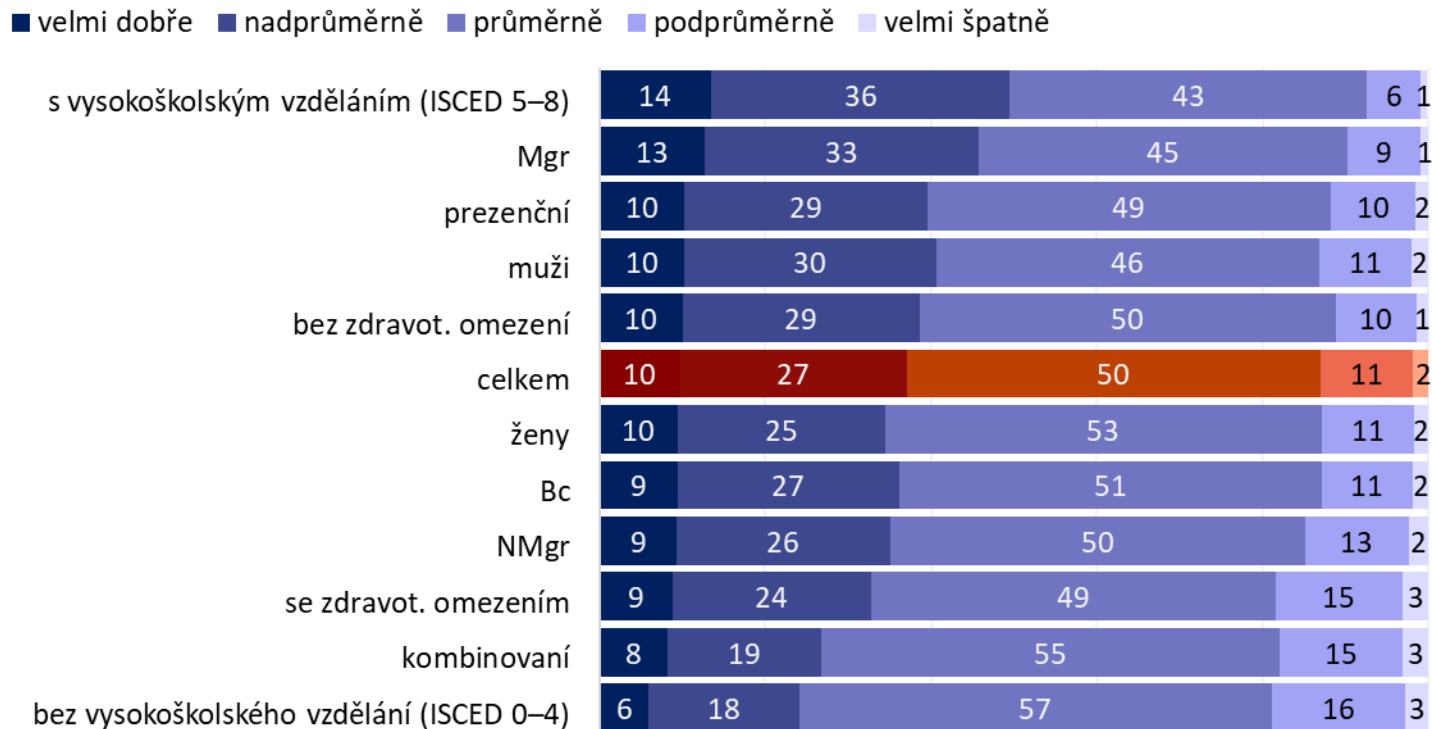
Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů, v % (N = 14798)

■ bez vysokoškolského vzdělání (ISCED 0–4) ■ s vysokoškolským vzděláním (ISCED 5–8)

Sociální situace studujících (1A)

Ekonomické zabezpečení rodičů ve srovnání s ostatními, v % (N = 14798)

Sociální situace studujících (1A)

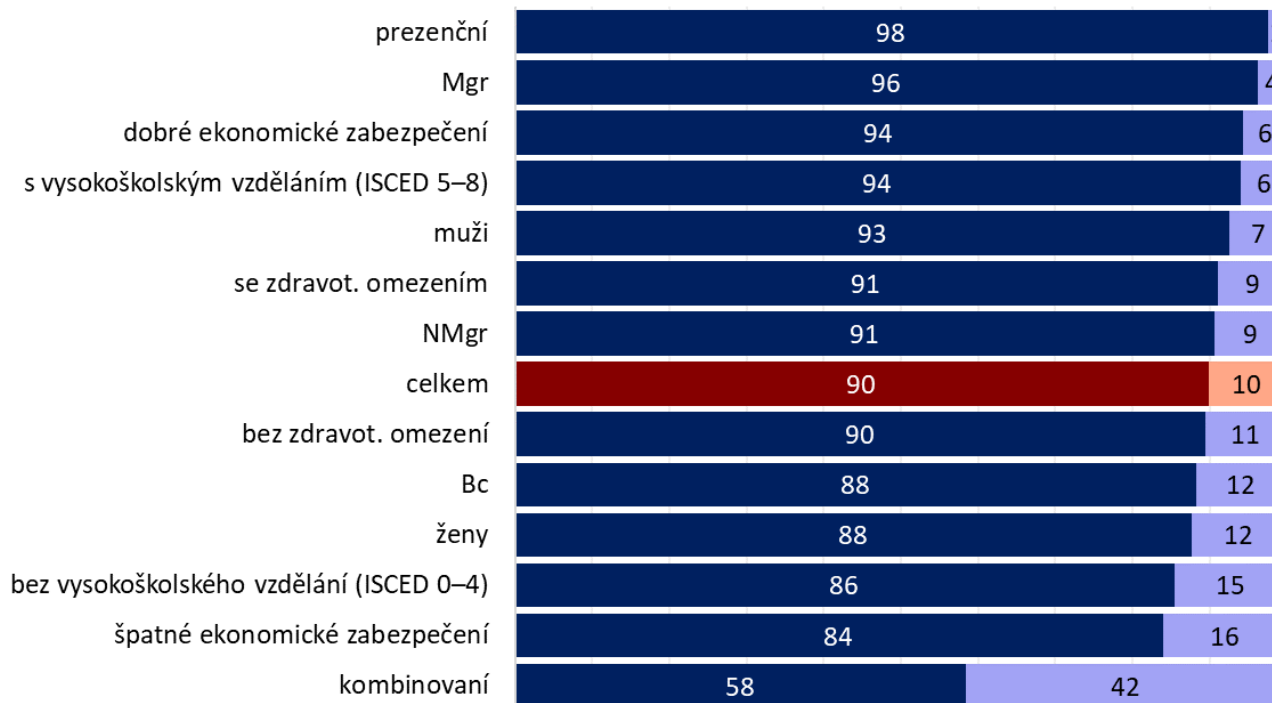
Vzdělávací dráha - přechod mezi střední a vysokou školou

doba přechodu mezi SŠ a VŠ - cenný ukazatel pro měření **otevřenosti vzdělávacích systémů** s ohledem na jejich dostupnost

přerušená vzdělávací dráha – vstup na VŠ s odstupem dvou a více let po ukončení SŠ

kombinovaná forma studia v ČR – představuje jednu z forem flexibilního vzdělávání

■ nepřerušená vzdělávací dráha ■ přerušená vzdělávací dráha

Ve všech zemích projektu Eurostudent naprostá většina (průměr - 84 %) studentů volí **přímou cestu k VŠ vzdělání – tj. do dvou let od ukončení SŠ.**

Méně než 80 % - Švédsko, Finsko, Rakousko, Malta, Norsko, Island, Dánsko.

Více než 90 % - Česko, Lucembursko, Francie, Slovinsko, Gruzie

Sociální situace studujících (1A)

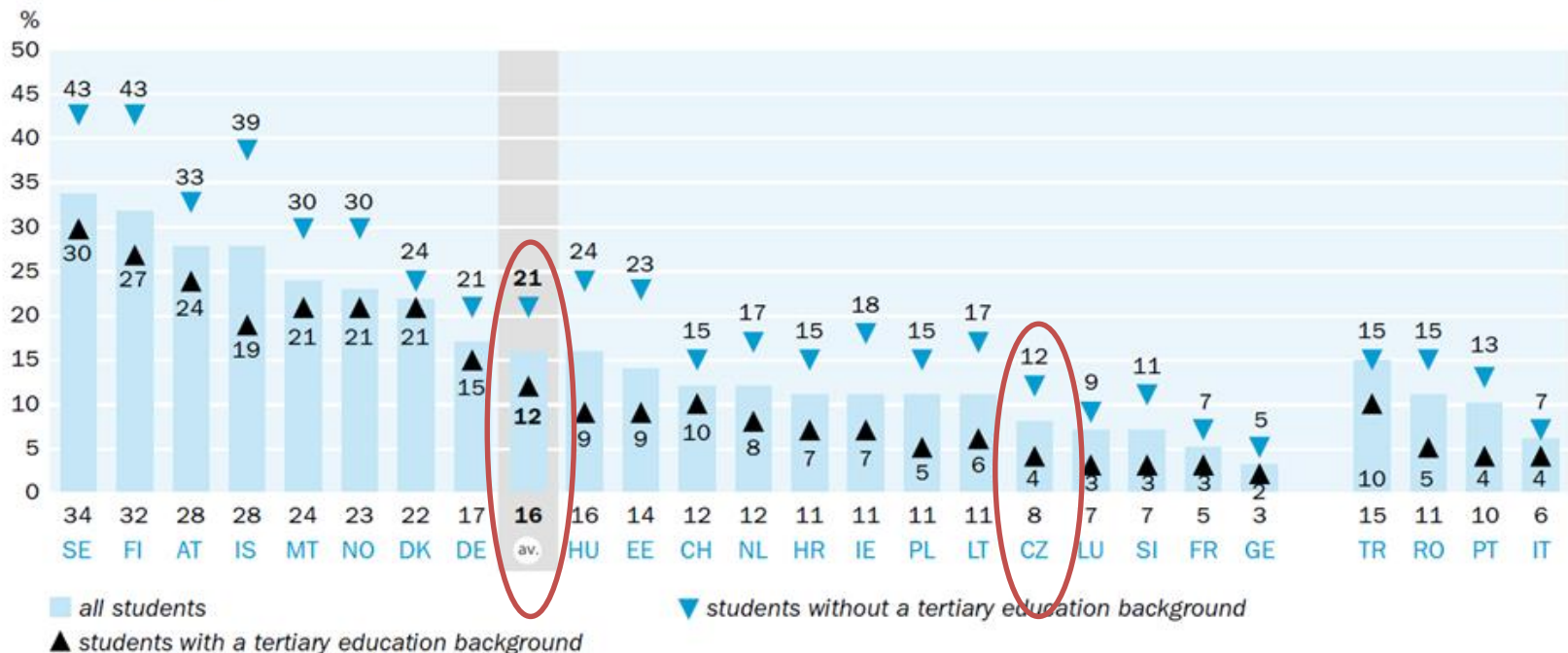
Odložený přechod ze střední školy na vysokou školu, podle nejvyšše dosaženého vzdělání rodičů

Odložený přechod je (v mnoha případech) vyšší u studentů, jejichž rodiče nedosáhli terciárního vzdělání, než u studentů z vysokoškolsky vzdělané rodiny

Figure B3.2 [↓](#)

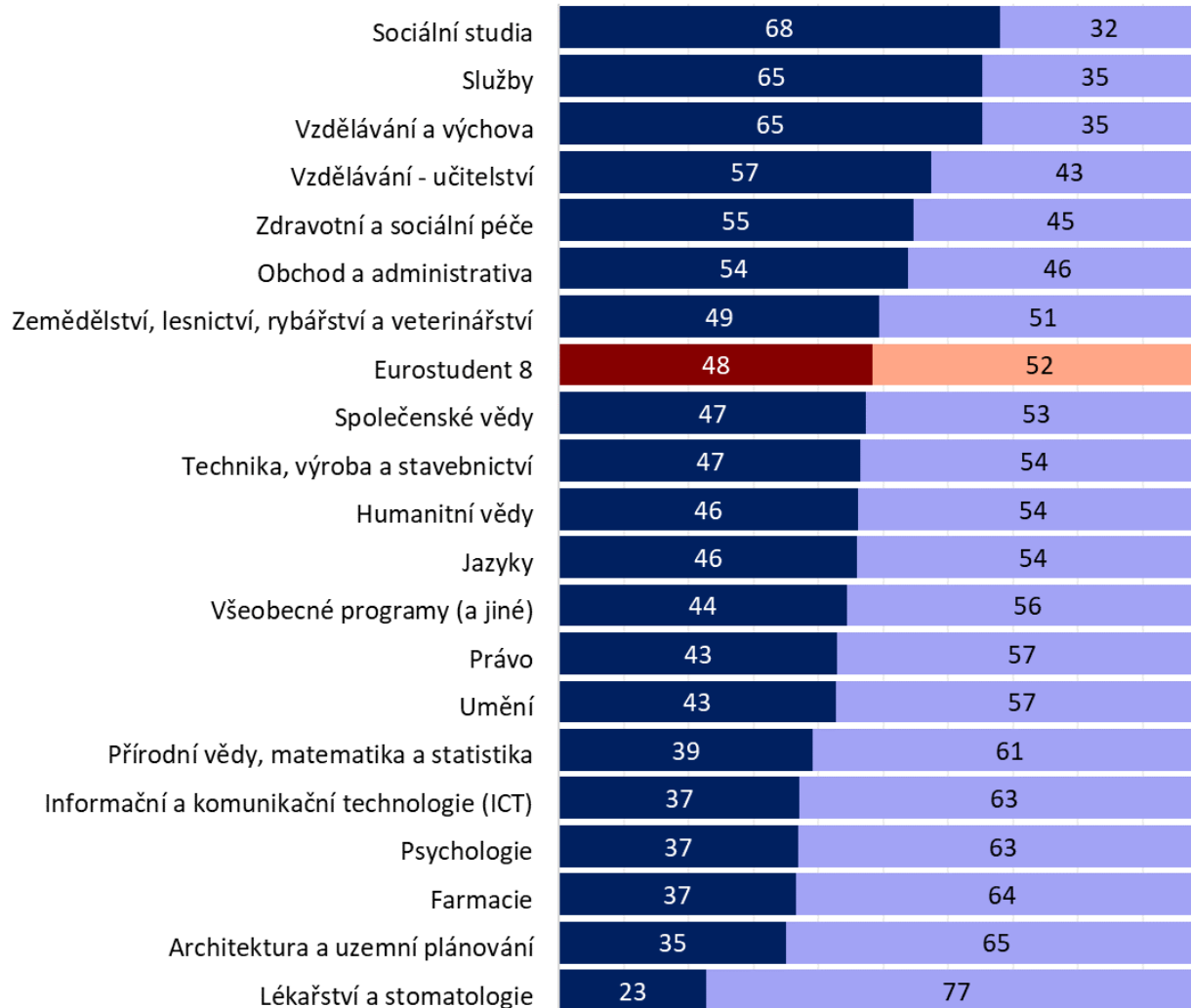
Delayed transition students by educational background

Share of students (in %)

Sociální situace studujících (1A)

■ bez vysokoškolského vzdělání (ISCED 0–4) ■ s vysokoškolským vzděláním (ISCED 5–8)

Obory studia v rozdělení podle nejvýše dosaženého vzdělání rodičů

Český vzdělávací systém je selektivní a stratifikovaný.

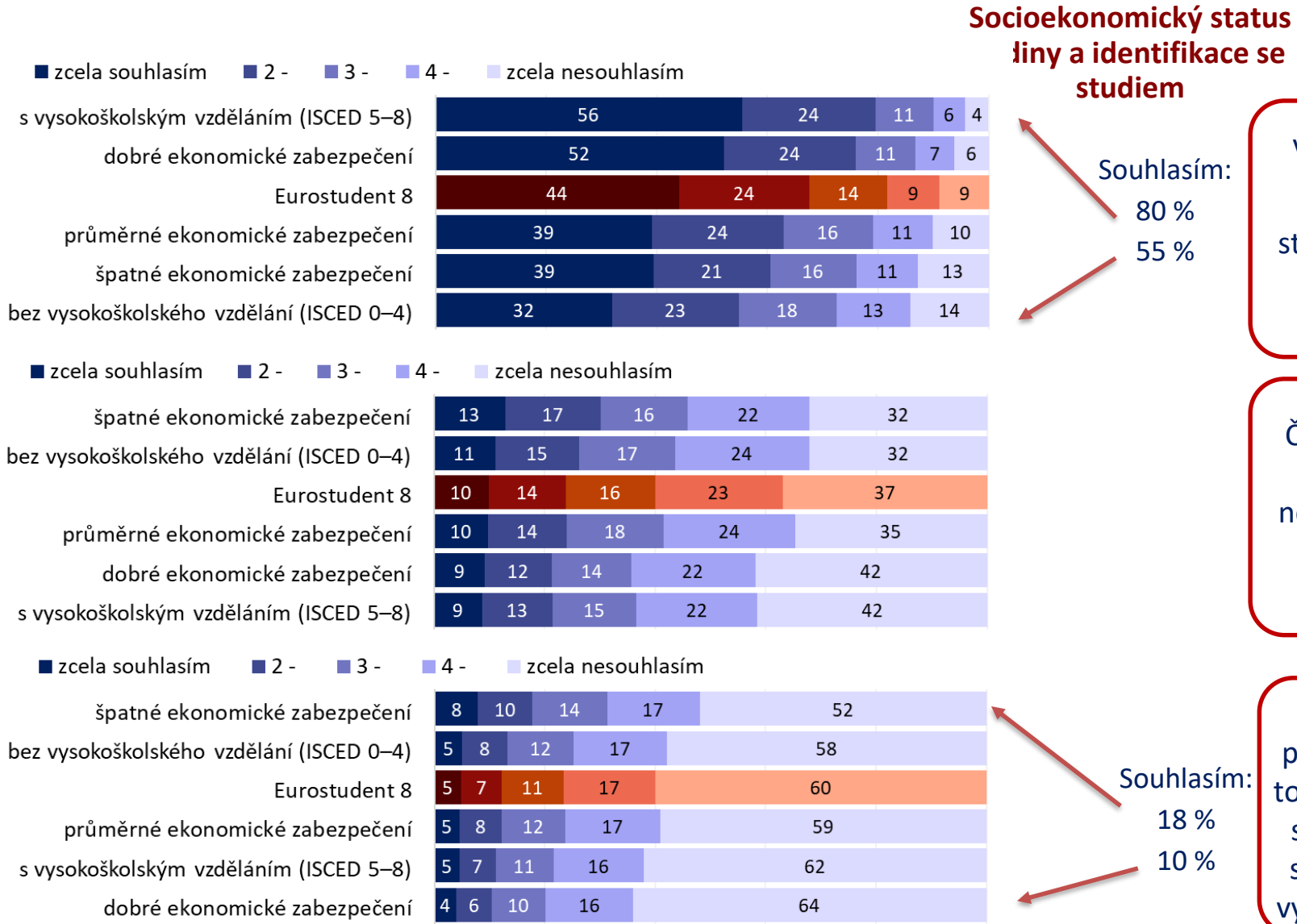
Zvýhodnění jednotlivce s vyšším socioekonomickým statusem.

Vzdělání rodičů má významný vliv na častější volbu prestižních oborů

viz

<https://doi.org/10.13060/csr.2021.002>

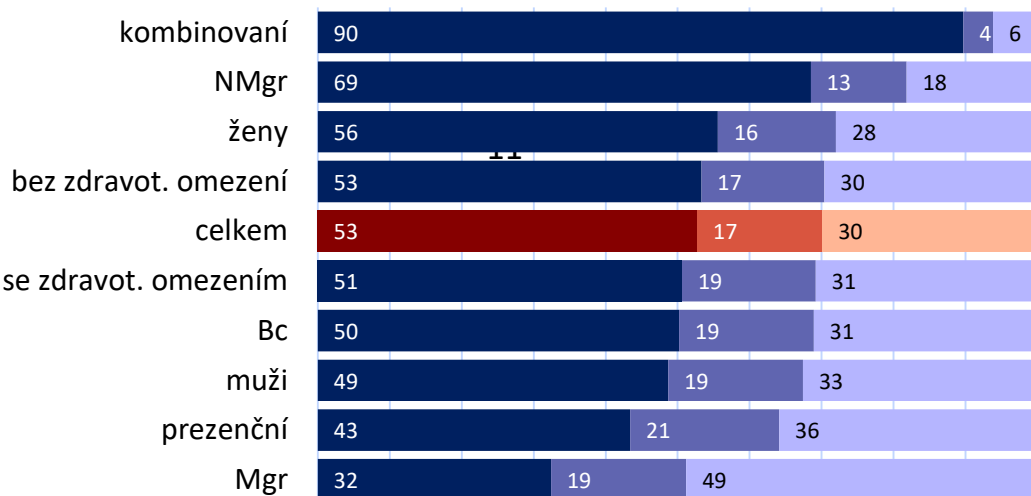
Sociální situace studujících (1A)

Práce během studia – vysokoškolské studium jako exkluzivně vzdělávací období? (1B)

Rozsah práce během semestru v populaci studujících

■ práce během celého semestru ■ příležitostná práce

Důležitá fakta

Studenti kombinované formy pracují v 94 %, zatímco studenti v prezenční formě studia ve zhruba 64 % případů (= součet možností „pracují pravidelně během celého semestru“ a „pracují příležitostně“).

Ve srovnání s šetřením EUROSTUDENT VII (2019) jde o mírný posun směrem v **nižší míře zaměstnanosti** studujících a k vyššímu podílu nepracujících studujících (srov. Šmídová, 2020).

Pokles platí i pro ty **studující v prezenční formě studia**, kteří v předchozí vlně šetření pracovali souvisle (47 %), přitom v roce 2022 to je „jen“ 43 %.

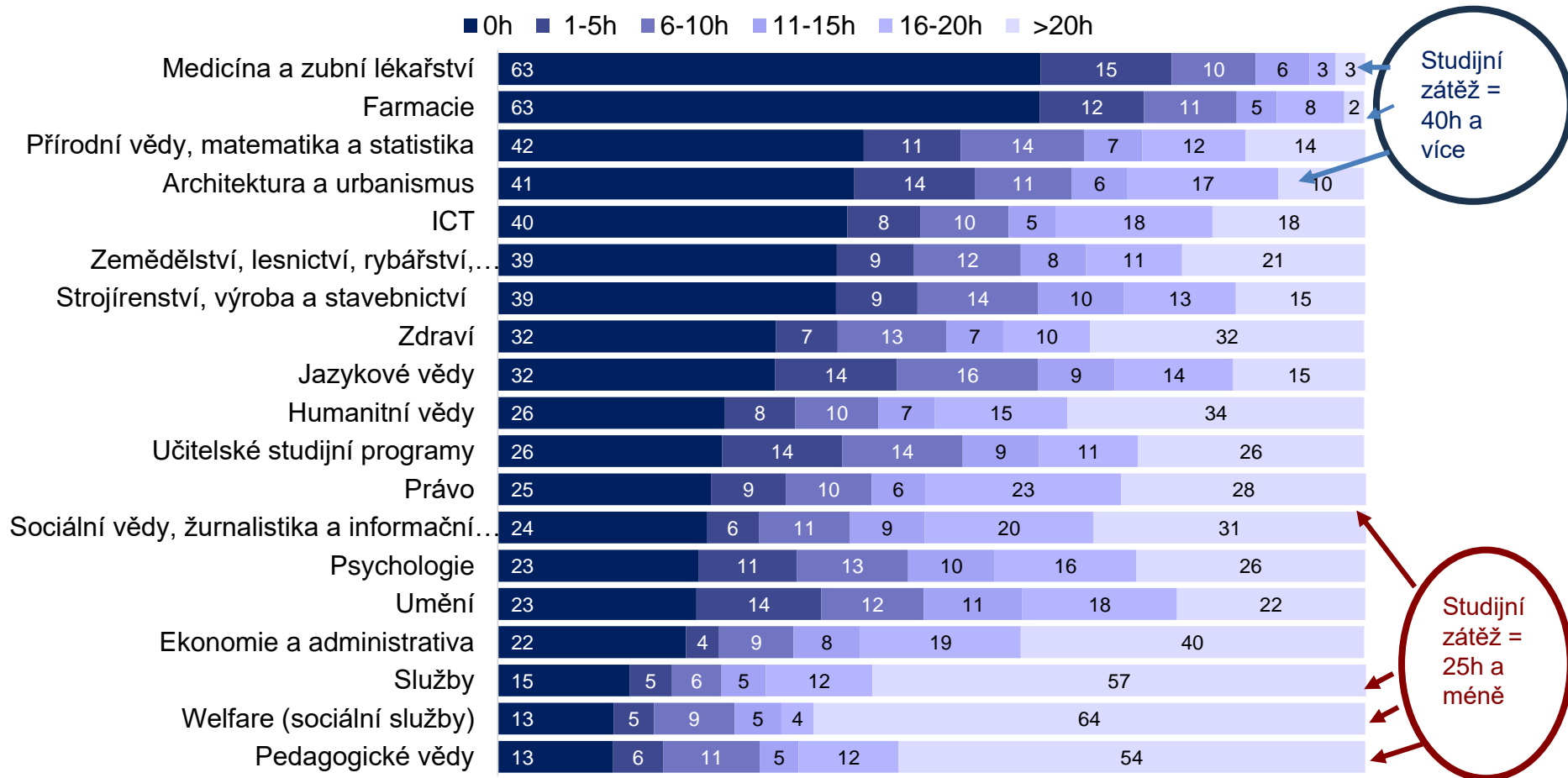
Oproti sedmé vlně šetření **snížení mediánu hodin/týden**: z 12 na 10 hodin/týdně placené práce

Prezenční studující v aktuálním šetření: pracují nejčastěji 8 hod. oproti 10 hod. v minulém šetření.

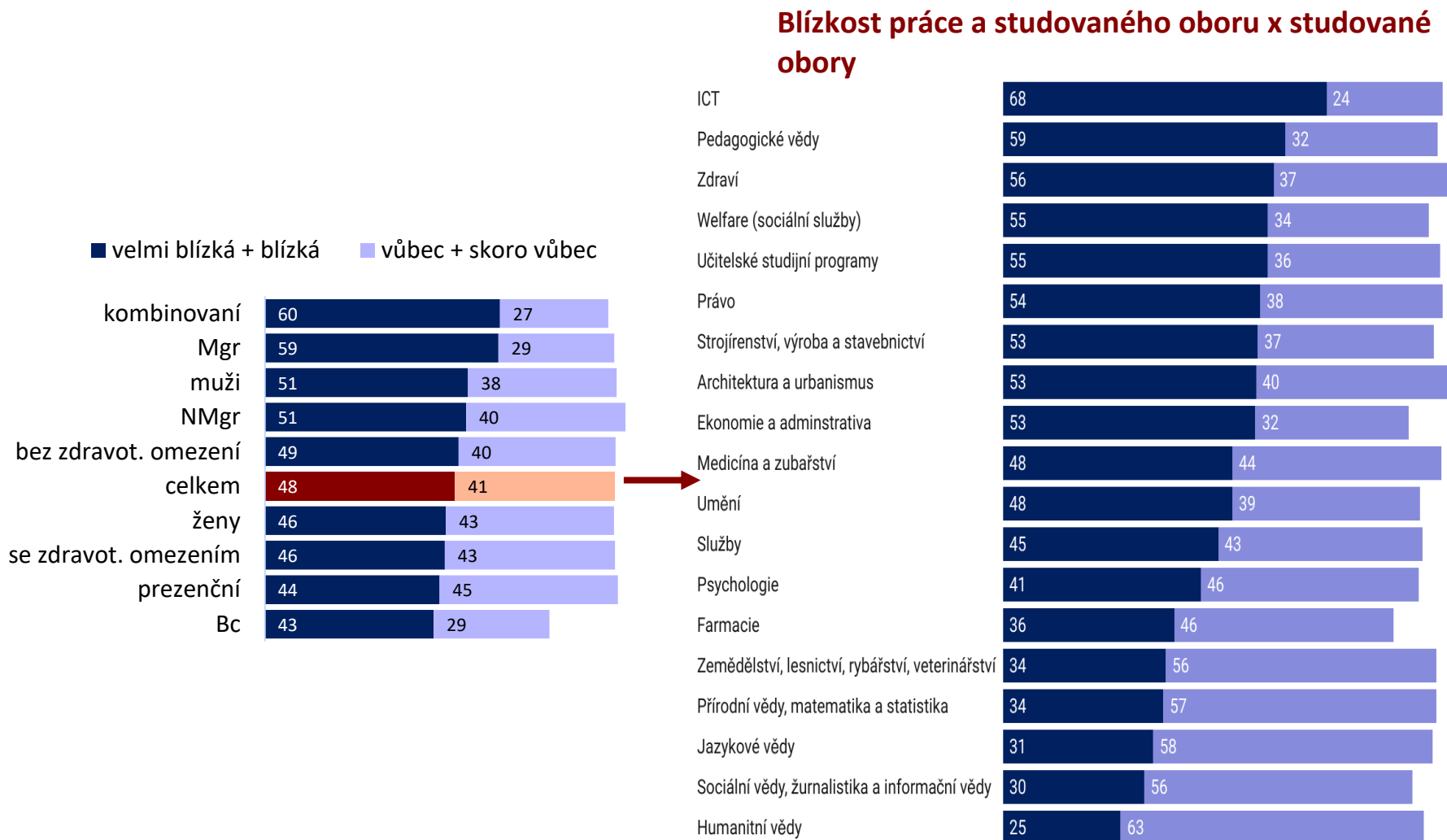
Muži: stejný pokles ale z hodnoty 12 hodin na 10 hodin týdně.

Mediánový příjem (všech studujících) z placené práce je 5 000 Kč.

Intenzita práce během semestru, podle oborů (1B)

Práce během studia – vysokoškolské studium jako exkluzivně vzdělávací období? Kvalita práce / shoda mezi prací a studiem (1B)

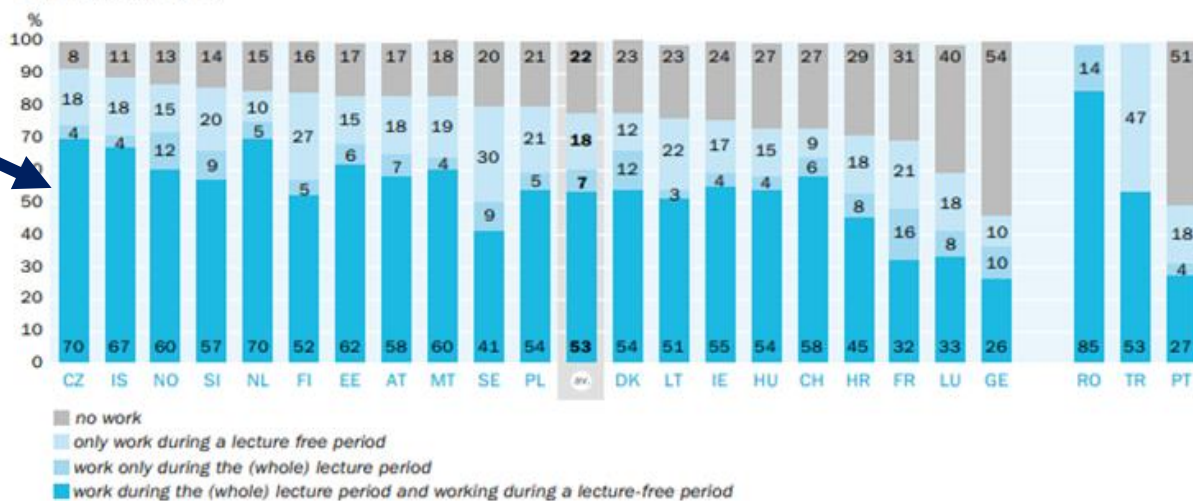

Studující v ČR pracují nejčastěji v Evropě (?!) – EUROSTUDENT VII (1B)

Figure B6.1 [↓](#)

Students' employment during the lecture period and the lecture-free period

Share of students (in %)

Data source: EUROSTUDENT VII, H.3. No data: DE, IT.

92 %

Všichni studující, během celého roku, bez uvedení intenzity

Práce a studium – další souvislosti (1B)

Veřejná/mediální diskuse v ČR: **studující pracují nejvíce v Evropě** ≈ „morální panika“ zaměřená na nízkou kvalitu vysokých škol, protože jen tak je možné si představit, že lze (do)studovat + redukce interpretace na vlastní zkušenost.

Co nám k tomu říkají odborná literatura i data z perspektivy studujících? Co s tím?

Víme, že:

Výsledky různých studií jsou nejednoznačné, tj. fenomén práce během studia (v prezenční formě studia) není nutně negativní

- Negativní dopady na studium, např. prodloužení, horší známky i drop out (Triventi, Hamond 2006, nebo Brennan et al. 2005)
- Na úrovni studujícího nejde o lineární vztah (např. [Beerkens, 2011](#), tj. důležitost kontextu: typ, rozsah, období) a neplatí více času v práci (**není významný vztah mezi sebehodnocením výkonu ve studiu a intenzitou práce x LIMITY dat**) ale může vést k subjektivnímu pocitu „inkompatibility“ studia a práce ([Grozev, Easterbrook, 2022](#), potřeba adaptačních strategií)
- pozitivní dopady jsou zkušenosti s pracovním trhem a s tím spojené kompetence, usnadnění přechodu na trh práce po absolvování (např. [Geoff et al., 2013](#), 65 % respondentů pracuje, aby získalo zkušenost s trhem práce)
- jde o určitý společenský tlak, který nutí „signalizovat“, že studující je schopný se pracovně uplatnit....(např. [Beerkens, 2011](#), zaměstnavatelé v ČR: chceme absolventa s praxí)
- Cca 1/3 (33 %) studujících aktuálně pracuje, protože jinak by nemohla studovat! (mírný nárůst oproti EU VII, 29,5 %). Z nich 70 % pracuje více než 20 hodin/týdně a medián jejich příjmů je 20 000,- Kč (**z toho prezenční: medián 20 hodin/týdně a medián mzdy 10 000,- Kč**)

Práce a studium – další souvislosti (1B)

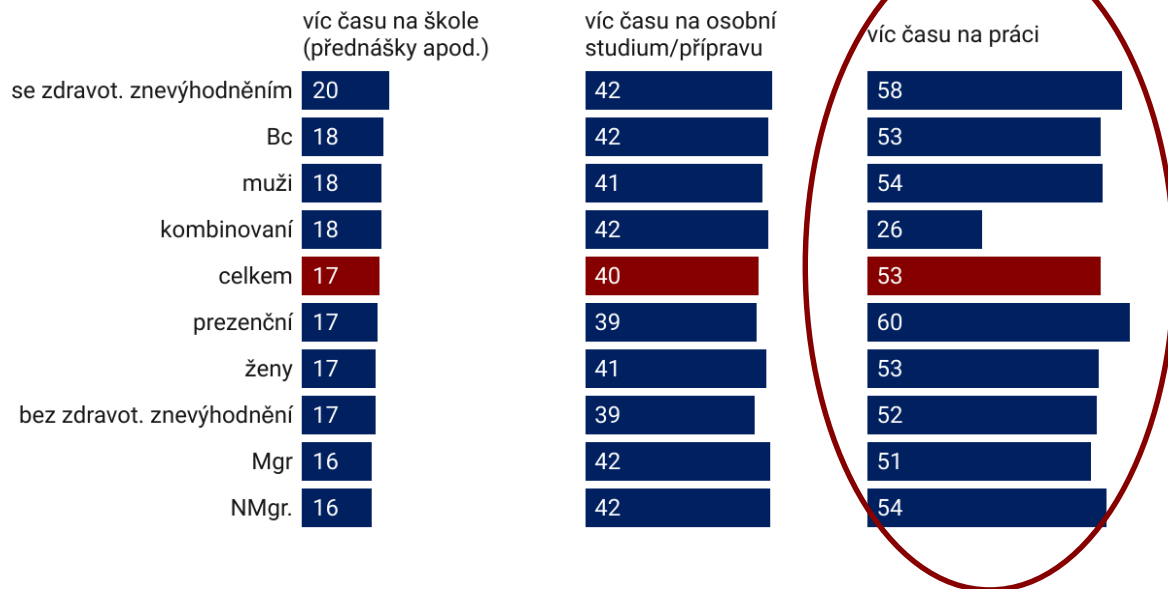
Důležitá fakta

Studující se považují stále výrazně více za studenty, respektive **identita studenta v prezenční formě studia již v sobě zahrnuje pracujícího** (byť většinou v menším rozsahu!).

A pokud něco chtějí studující měnit ve svém studijně-pracovním time-managementu, je to ve zejména **zvýšení intenzity práce!** (viz graf)

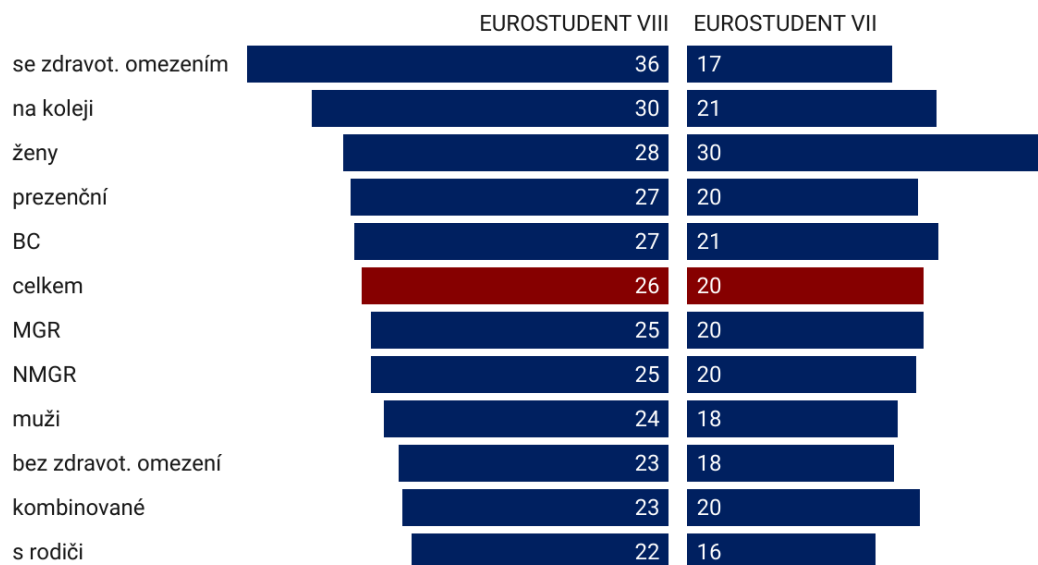
Kontext: z hlediska času vyhovuje studujícím právě rozsah výuky (chtějí zachovat stejnou časovou dotaci, cca 60 % respondentů)

Time management škola (výuka a příprava, práce)

Finanční situace studujících – finanční obtíže a dopady na studium (1C)

Velmi a spíše vážné finanční potíže

Subjektivní hodnocení vlastních finančních potíží v daném semestru (Do jaké míry pociťuje v tomto semestru finanční problémy?, 1- velmi vážné až 5-žádné).

Důležitá fakta

Nejčastěji mají potíže: ti, co žijí na koleji (30 %) a ti, kteří mají zdravotní omezení (36 %).

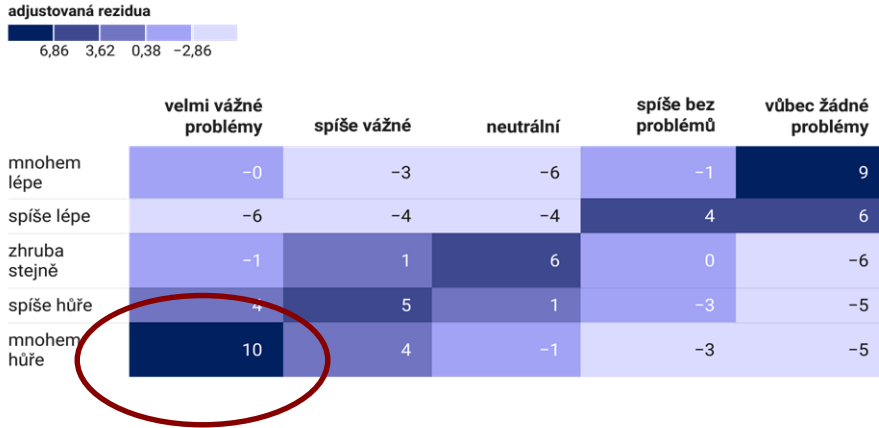
Nejméně často: studující v kombinované formě (23 %) a ti, co bydlí s rodiči (22 %).

Srovnání EUROSTUDENT VIII a VII = **posun směrem k vyššímu podílu finančně ohrožených studujících (26 % ku 20 %).**

Kontext: V VII. vlně byla ČR zemí, kde byl podíl studujících, kteří nemohou zaplatit neočekávaný výdaj nejnižší a zároveň podíl těch, co uvedli, že zažívají finanční potíže byl mírně pod průměrnými hodnotami celého šetření (EUROSTUDENT VII, [Synopsis of indicators](#), s.216).

Jak souvisí finanční potíže na spokojenosti ve studiu? (1C)

Hodnocení vlastního studijního výkonu oproti spolustudujícím

Úvaha o ukončení studia (Přemyslím o tom, že studium zcela opustím).

V celém souboru souhlas s výrokem o opuštění studia 12 %.

S finančními problémy 18 %

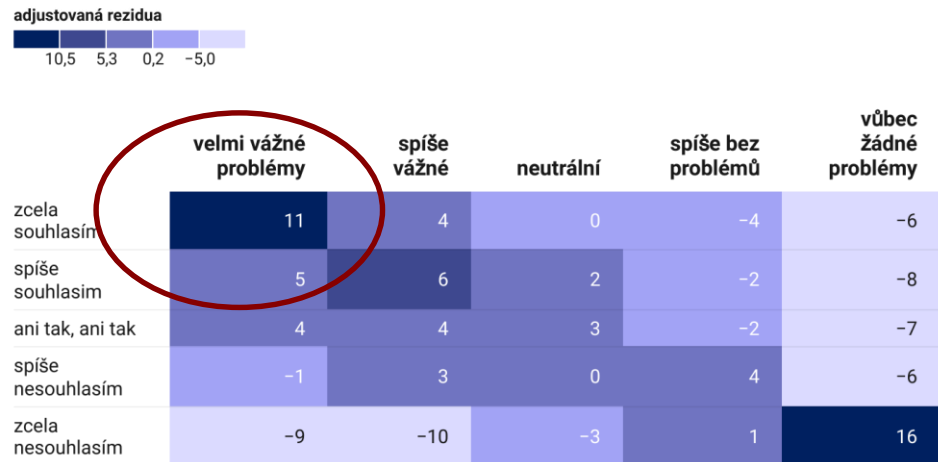
Bez finančních problémů 9 %

V celém souboru se hodnotí hůře 20 % *

S finančními problémy 24 %

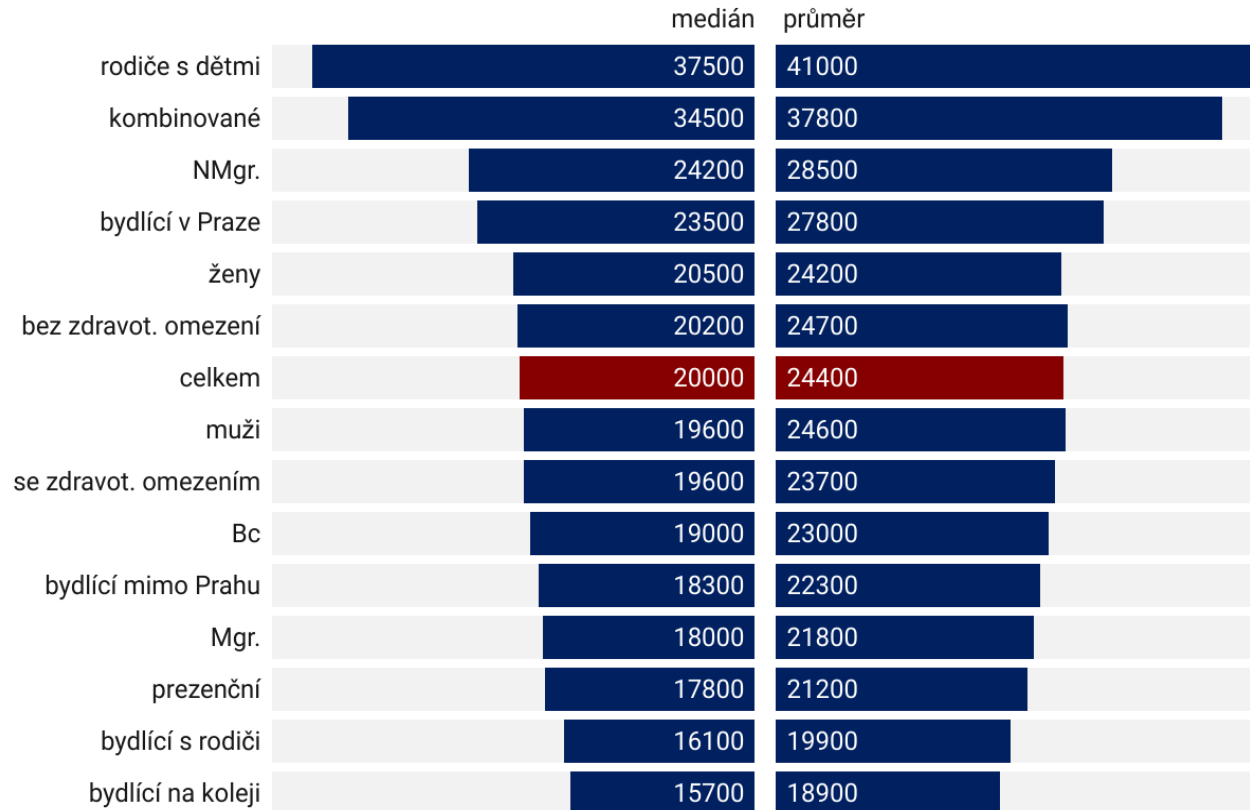
Bez finančních problémů 15,5 %

* EUROSTUDENT VII 14 %

Veřejná podpora (1D)

Celkové příjmy (vlastní i od někoho jiného), podle vybraných kategorií studujících, v Kč

Veřejná podpora (1D)

Veřejná podpora - ubytovací stipendium, sociální stipendium, prospěchové stipendium.

Na jakých zdrojích příjmů stojí podpora studujících?

Eurostudent pro účely analýzy dělí příjmy do 4 kategorií.

Podíl studujících, kteří mají daný druh příspěvku, v %

druh příspěvku	Eurostudent 8		Eurostudent 7	
	ano	ne	ano	ne
příspěvky rodiny/partnera	82,9	17,1	84,6	15,4
vlastní příjmy	70,1	29,9	73,4	26,6
veřejná podpora	46,4	53,6	47,3	52,7
ostatní	23,9	76,1	12,5	87,5

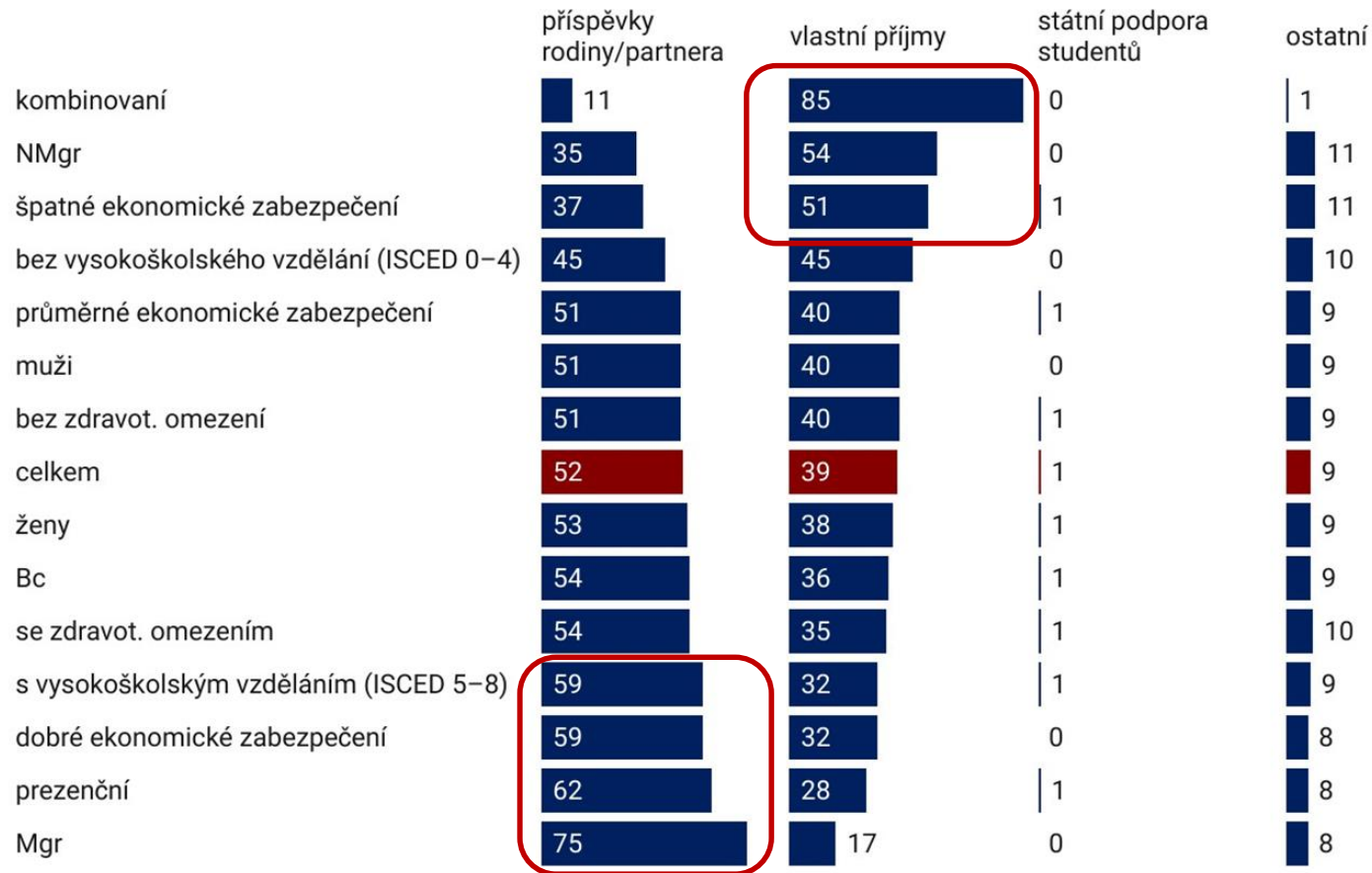
Podíl studujících, kteří jsou z více než poloviny na daném příspěvku závislí, v %

druh příspěvku	Eurostudent 8	Eurostudent 7
	ano	ano
příspěvky rodiny/partnera	51,9	54,6
vlastní příjmy	38,6	36,6
veřejná podpora	0,4	0,7
ostatní	9,0	8,1

Vysvětlení: 50 % a více příjmů dané podpory tvoří celkový příjem

Veřejná podpora (1D)

50 % a více příjmů tvoří podpora...

Vytvořeno nástrojem Datawrapper

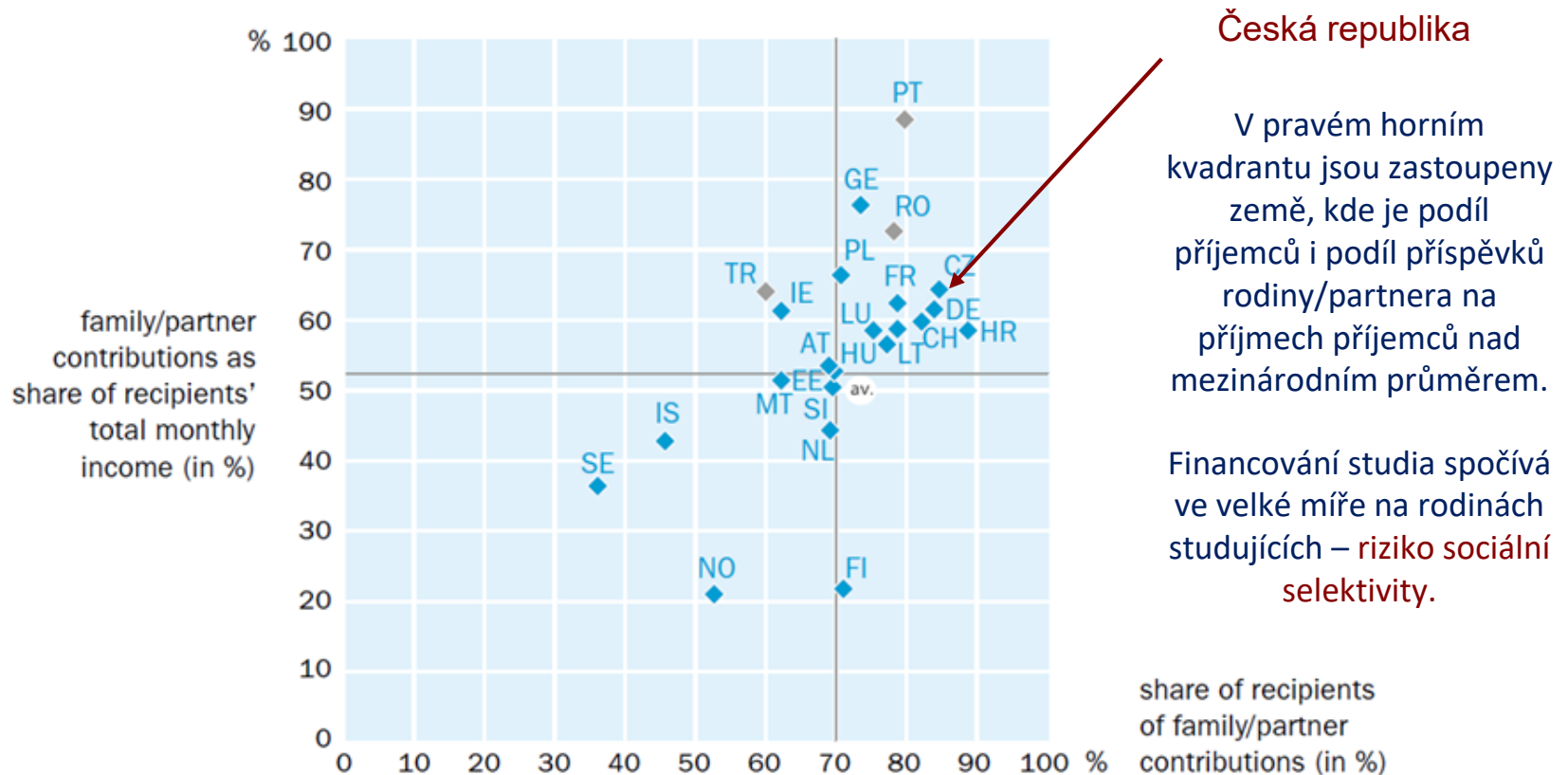
Veřejná podpora (1D)

Příjemci příspěvku od rodiny/partnera a význam zdroje příjmu

Figure B7.4 ↓

Recipients of family/partner contributions and importance of income source

Based on total monthly income including transfers in kind, micro perspective

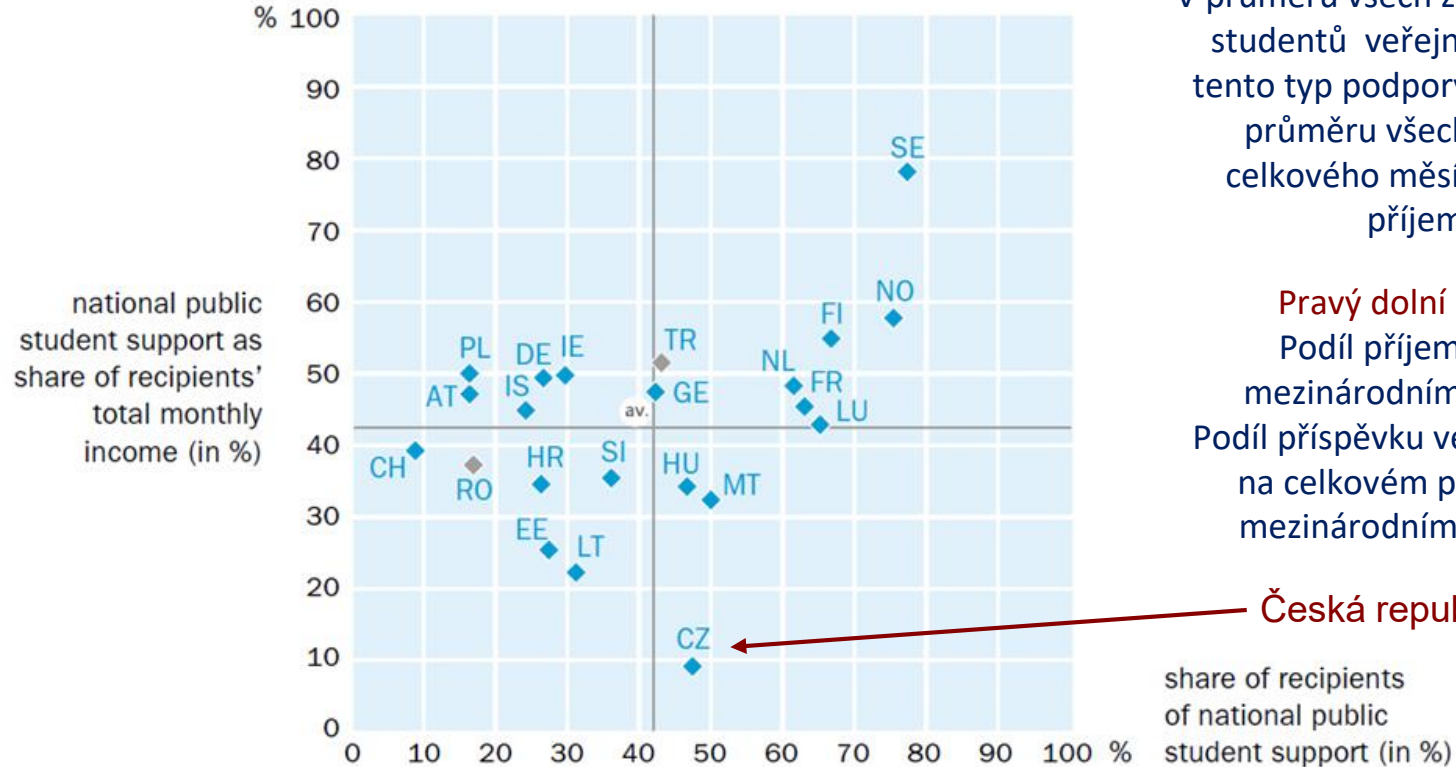
Veřejná podpora (1D)

Příjemci příspěvku veřejné podpory a význam zdroje příjmu

Figure B7.5 ↓

Recipients of national public student support and importance of income source

Based on total monthly income including transfers in kind, micro perspective

V průměru všech zemí pobírá 42 % studentů veřejnou podporu a tento typ podpory představuje v průměru všech zemí 42 % celkového měsíčního příjmu příjemců.

Pravý dolní kvadrant:

Podíl příjemců je nad mezinárodním průměrem
Podíl příspěvku veřejné podpory na celkovém příjmu je pod mezinárodním průměrem.

Česká republika

Co budeme dnes prezentovat?

Sociální a ekonomické podmínky života vysokoškolských studentů a studentek v nejisté době/v době zvýšené nejistoty (1)

- Sociální situace studujících (vzdělání a ekonomické zázemí rodičů) jako důležitý faktor ovlivňující vzdělanostní dráhy (1A)
- Práce během studia – vysokoškolské studium jako exkluzivně vzdělávací období? (1B)
- Finanční situace studujících – finanční obtíže a dopady na studium (1C)
- Veřejná podpora – plošná podpora beze změn? (1D)

Well-being: více problémů a potřeba větší podpory. Psychické obtíže, zkušenosti s nevhodným chováním a (role) poradenství na vysoké škole (2)

- Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)
- Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)
- Reflexe využití poradenství na vysoké škole (2C)

https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VII_Synopsis_of_Indicators.pdf

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

tradiční téma v šetření Eurostudent:

studující se zdravotním znevýhodněním

sledují se různé druhy problémů: pohybové problémy, poruchy učení, senzorická omezení, chronická fyzická onemocnění, dlouhodobé problémy, psychické problémy

tematické moduly v šetření Eurostudent 8

duševní zdraví a well-being

nárůst počtu studentů s psychickými problémy – velmi aktuální téma

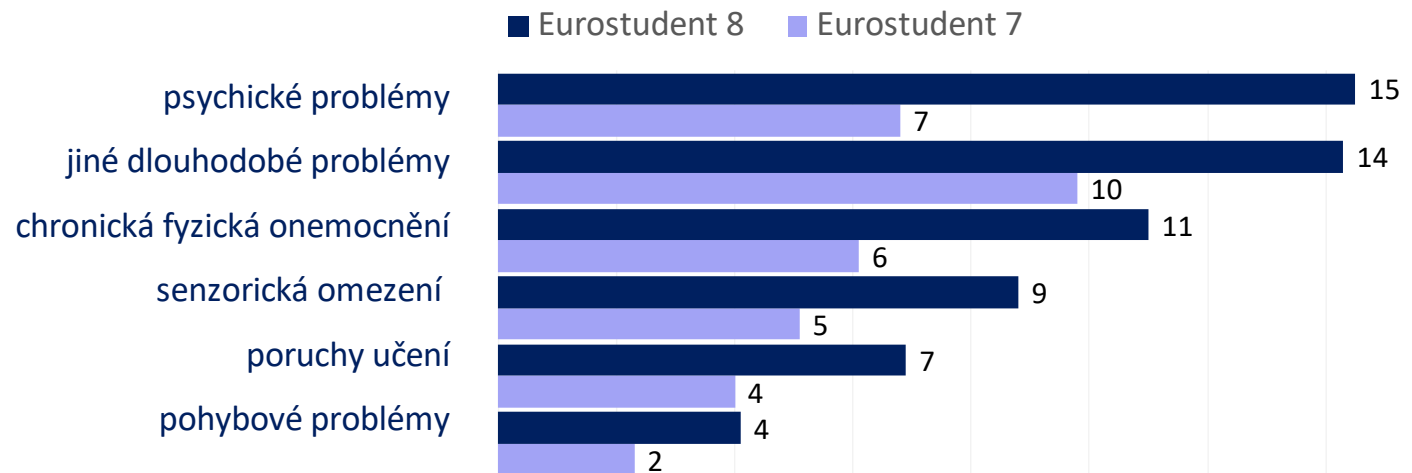
nevhodné chování a diskriminace na vysoké škole

vysoké školy by měly být bezpečným prostředím pro studující i vyučující

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

**Zdravotní omezení či dlouhodobé problémy, v %
(Máte nějaké zdravotní omezení či dlouhodobé zdravotní problémy?)**

Žádné zdravotní omezení/dlouhodobé problémy

Eurostudent 8 – 43,2 % (N = 6288)

Eurostudent 7 – 27,8 % (N = 5168)

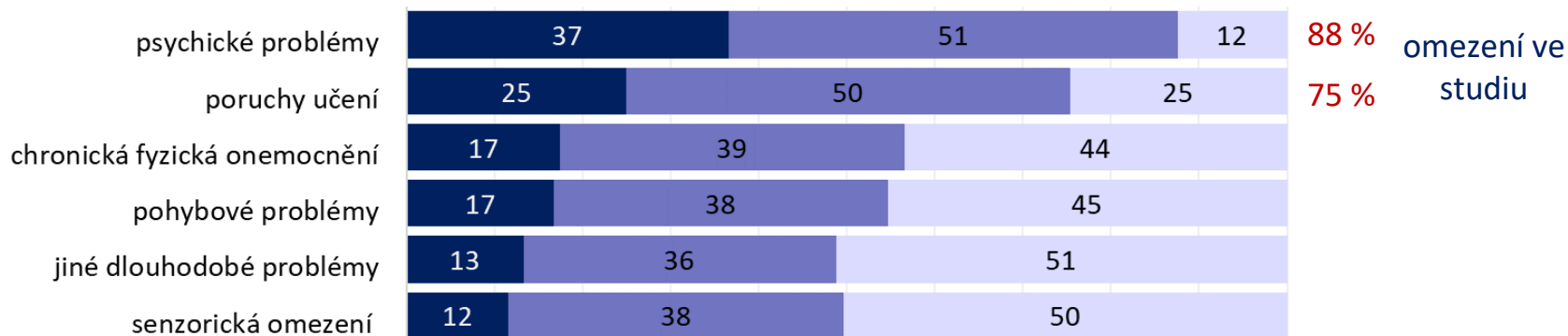
respondentů uvedlo, že má nějaké zdravotní omezení.

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

Míra omezení ve studiu, podle druhů zdravotního problému, v % (N = 8614 – počet onemocnění)

■ pociťují významné omezení ■ pociťují mírné omezení ■ nepociťují žádné omezení

V šetření Eurostudent se pracuje s uměle vytvořenou proměnnou, tzv. „impairment“ - „**Studující s/bez zdravotního omezení, které je limituje při studiu**“.

Studující, kteří uvedli, že mají nějaké zdravotní omezení, které je nějakým způsobem limituje (mírně, významně) při studiu.

Studující se zdravotním omezením, které je limituje při studiu

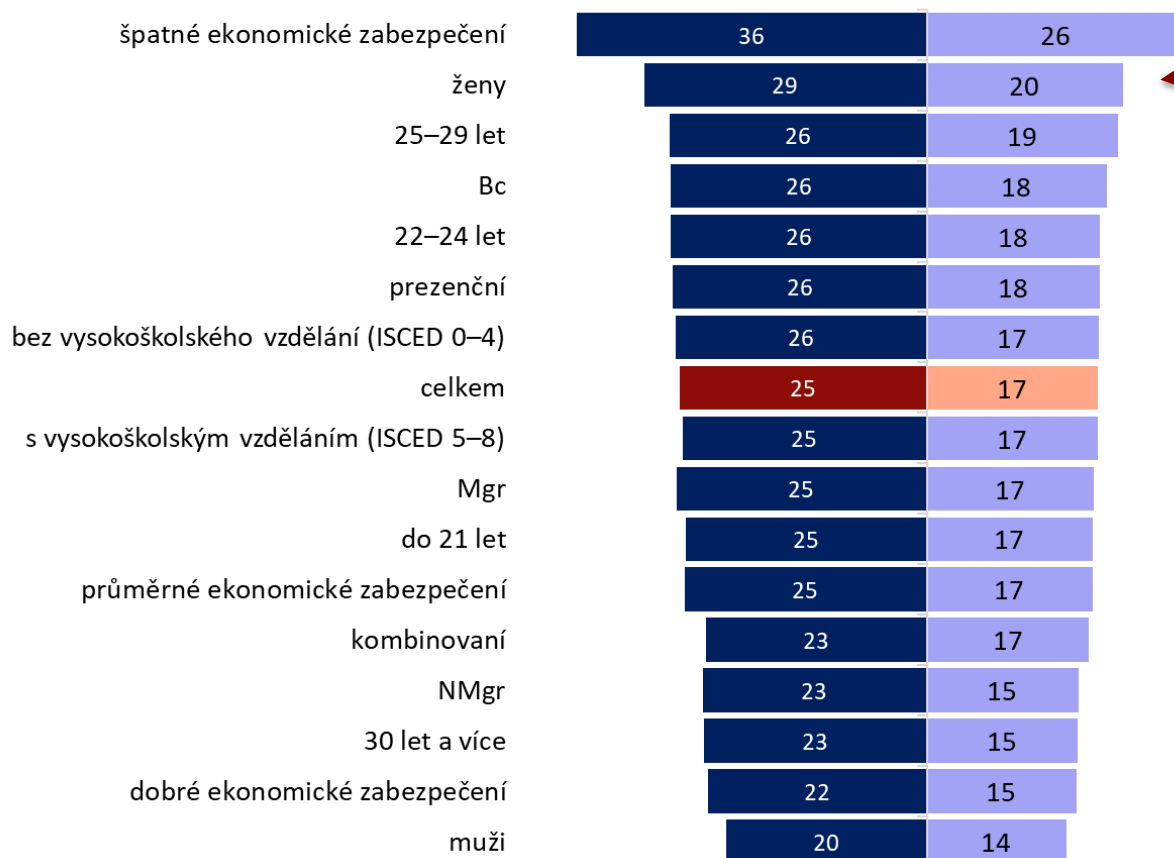
Eurostudent 8 – **25,1 %** (N = 3634), celkový soubor 14798

Eurostudent 7 – **17,4 %** (N = 3321), celkový soubor 19368

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

Studenti se zdravotním omezením, podle vybraných kategorií, Eurostudent 8 a 7, v %

■ eurostudent 8 ■ eurostudent 7

Nejvyšší podíl osob se zdravotním omezením

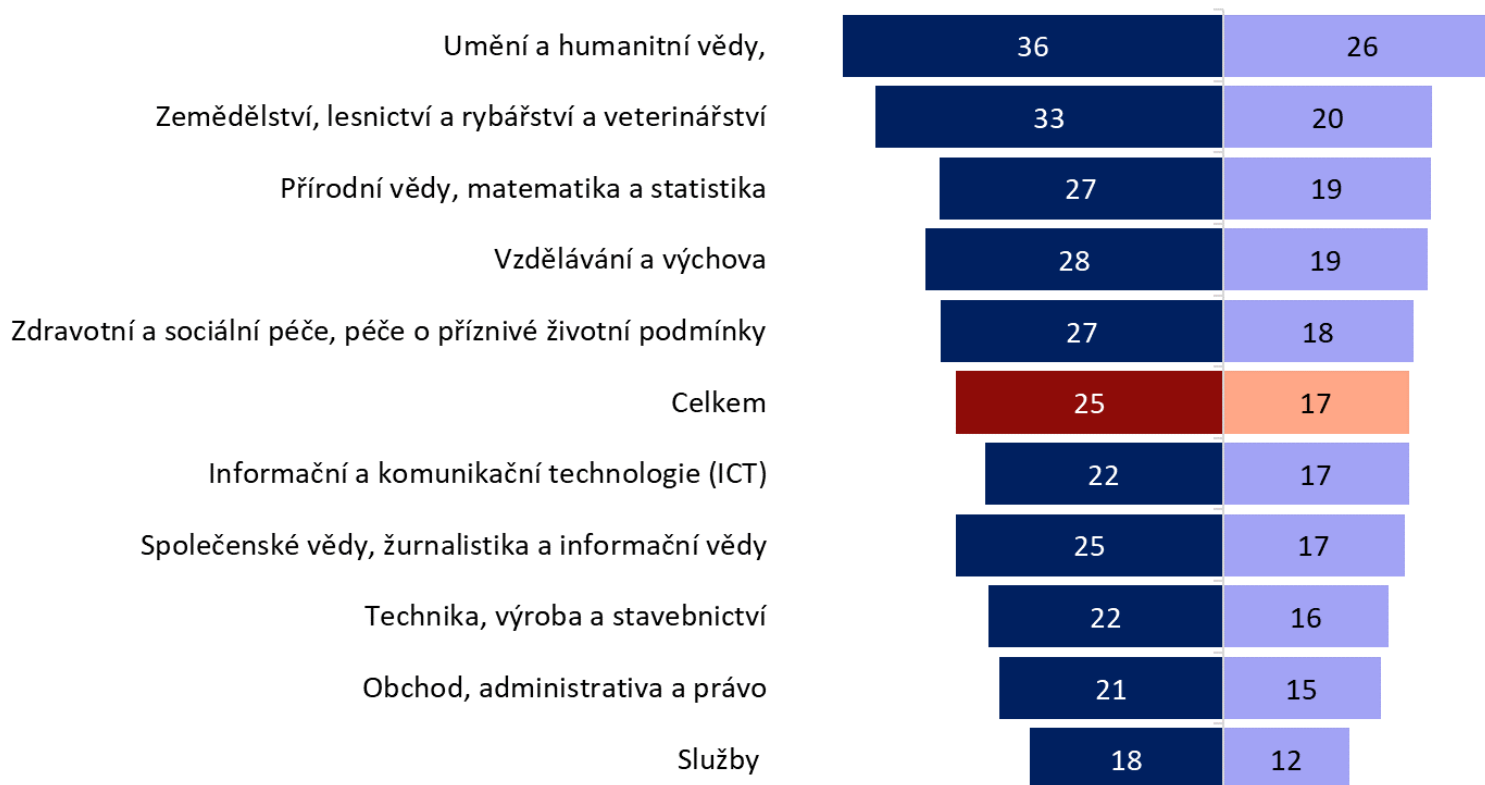
Zdravotní stav významně souvisí se sociálními a ekonomickými podmínkami studujících.

Subjektivní hodnocení zdraví – ženy se hodnotí hůře než muži.

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

Studenti se zdravotním omezením, podle oborů studia, Eurostudent 8 a 7, v %

■ eurostudent 8 ■ eurostudent 7

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

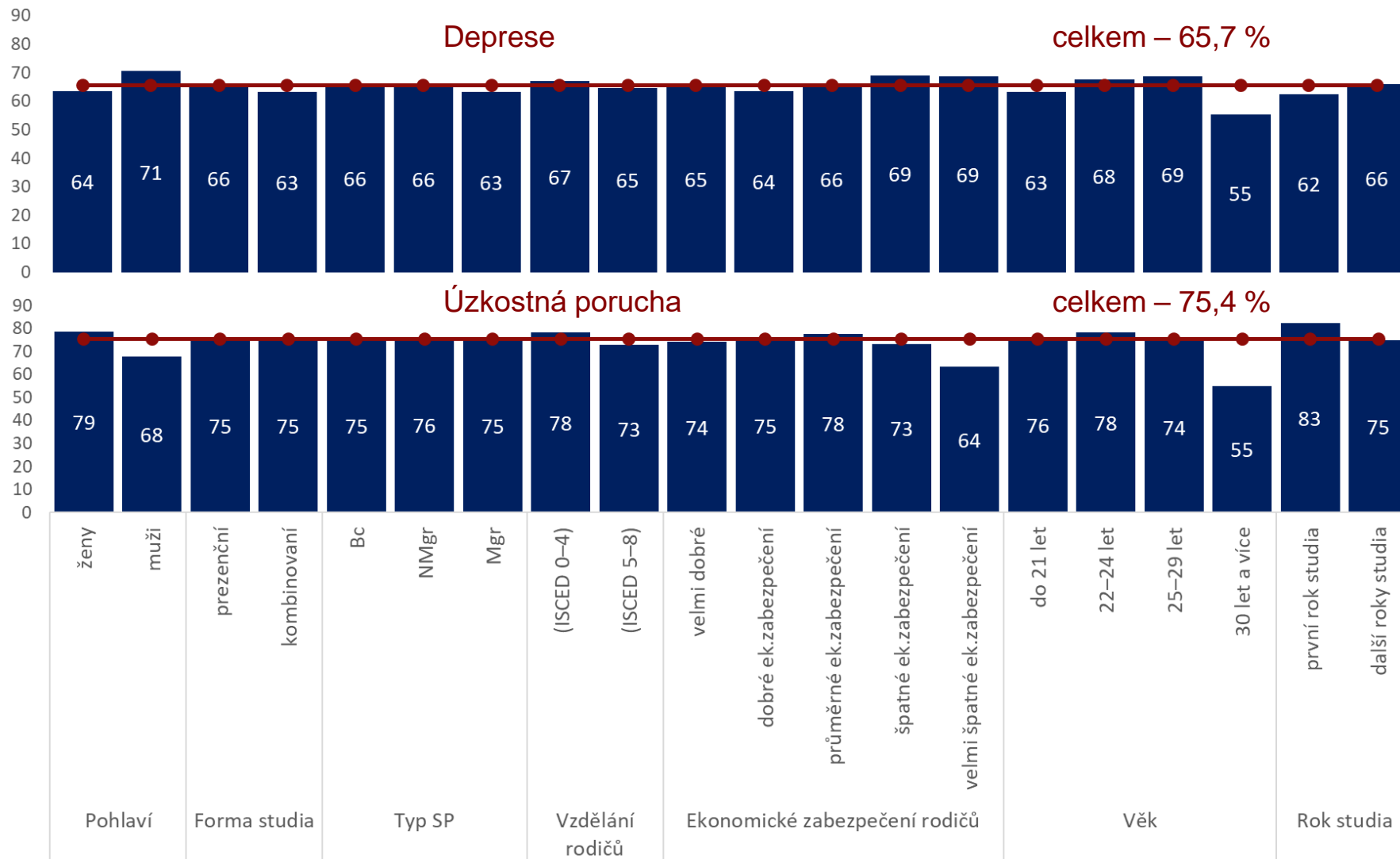
Duševní potíže, N = 1844

Duševní potíže	ne	ano
Úzkostná porucha	25	75
Deprese	34	66
Jiné duševní potíže	80	20
ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou	82	18
Porucha příjmu potravy	83	17
Porucha osobnosti	90	10
Porucha závislosti	94	6
Nechci uvést své duševní potíže	96	4
Psychóza	98	2

Více než 2/3
respondentů uvedly,
že se potýkají s
úzkostnou poruchou a
depresí.

Byly Vám duševní potíže diagnostikovány lékařem (psychoterapeutem, psychiatrem nebo neurologem)?	%
Ano, v současné době se s nimi léčím.	44
Ano, ale v současné době se s nimi neléčím.	23
Ne	33

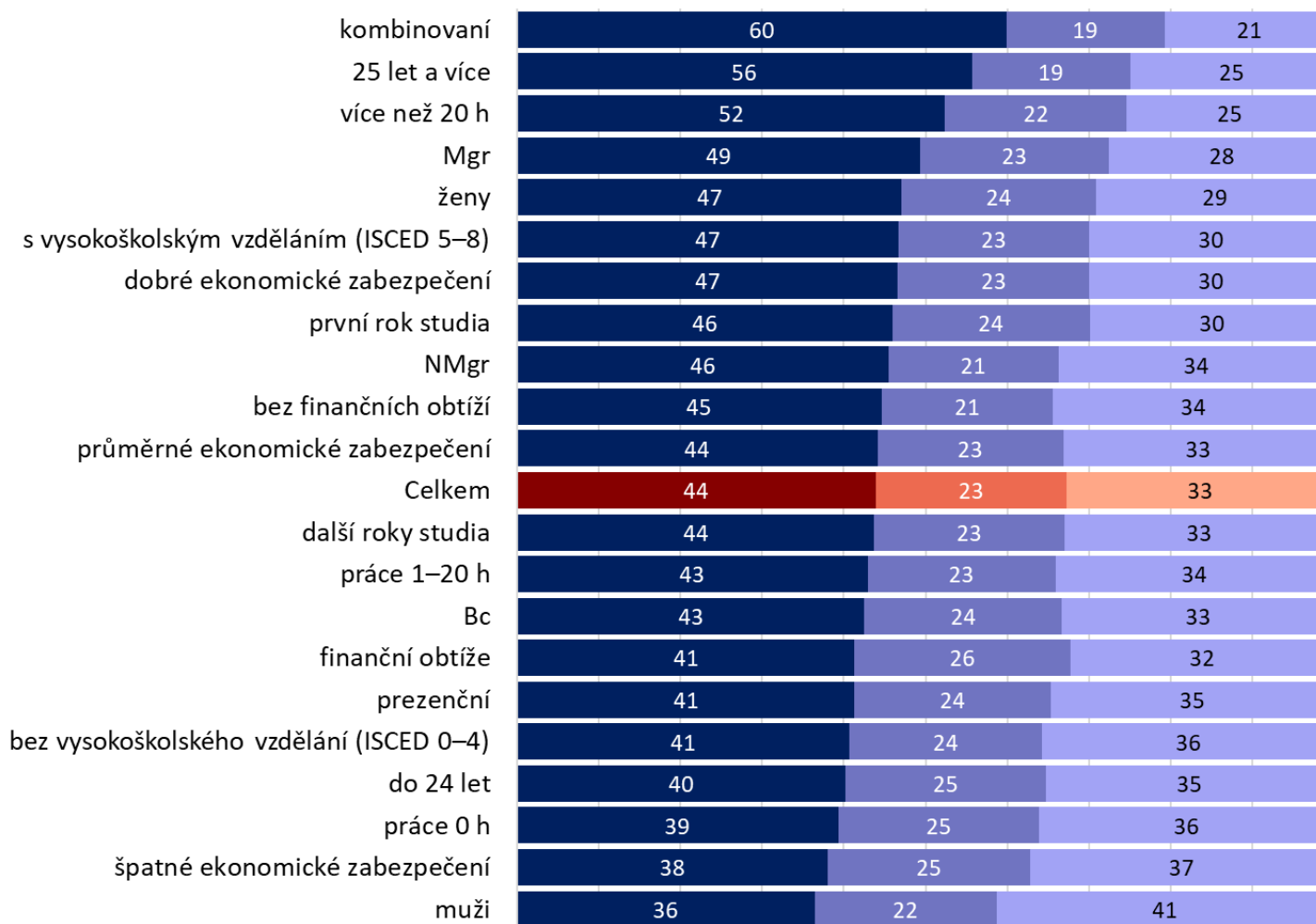
Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

■ Ano, v současné době se s nimi léčím. ■ Ano, ale v současné době se s nimi neléčím. ■ Ne

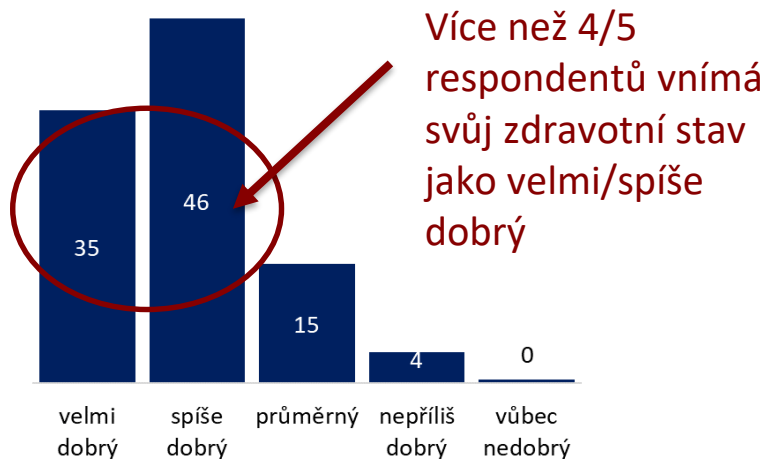

Odpovědi na otázku:

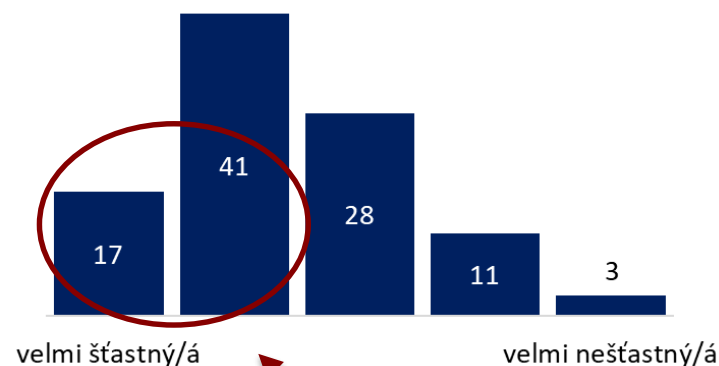
Byly Vám duševní
potíže
diagnostikovány
lékařem
(psychoterapeutem,
psychiatrem nebo
neurologem)?

Jaké psychické a fyzické obtíže mají studující? A kdo především? (2A)

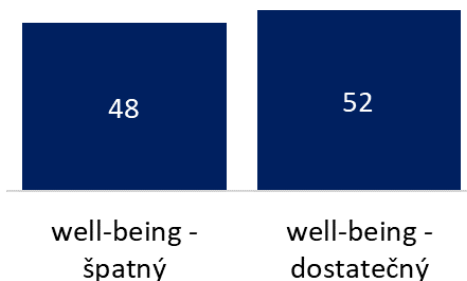
Jaký je obecně Váš zdravotní stav? Je...

Když se celkově zamyslíte, jak šťastný/á byste řekl/a, že jste?

Well-being index (WHO-5)
Škála duševní pohody WHO-5

WHO-5

Krátký dotazník (pět otázek), který hodnotí subjektivní psychickou pohodu.

Používá se pro mezinárodní srovnání.

Hodnoty 0 - velmi špatný well-being

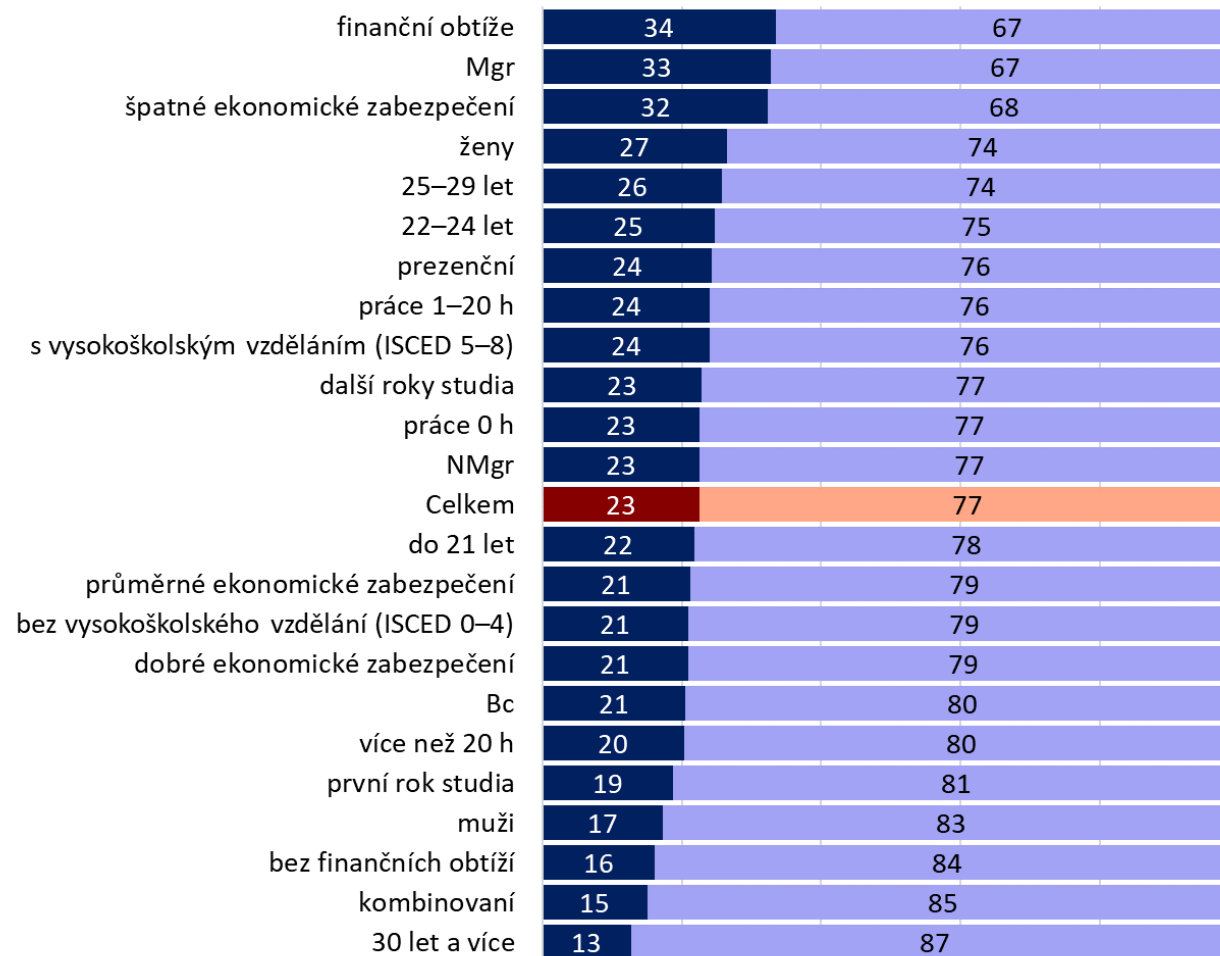
Hodnota 100 – vynikající well-being

Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)

Cítili jste se někdy v souvislosti se studiem diskriminováni? v % (N = 14798)

■ ano ■ ne

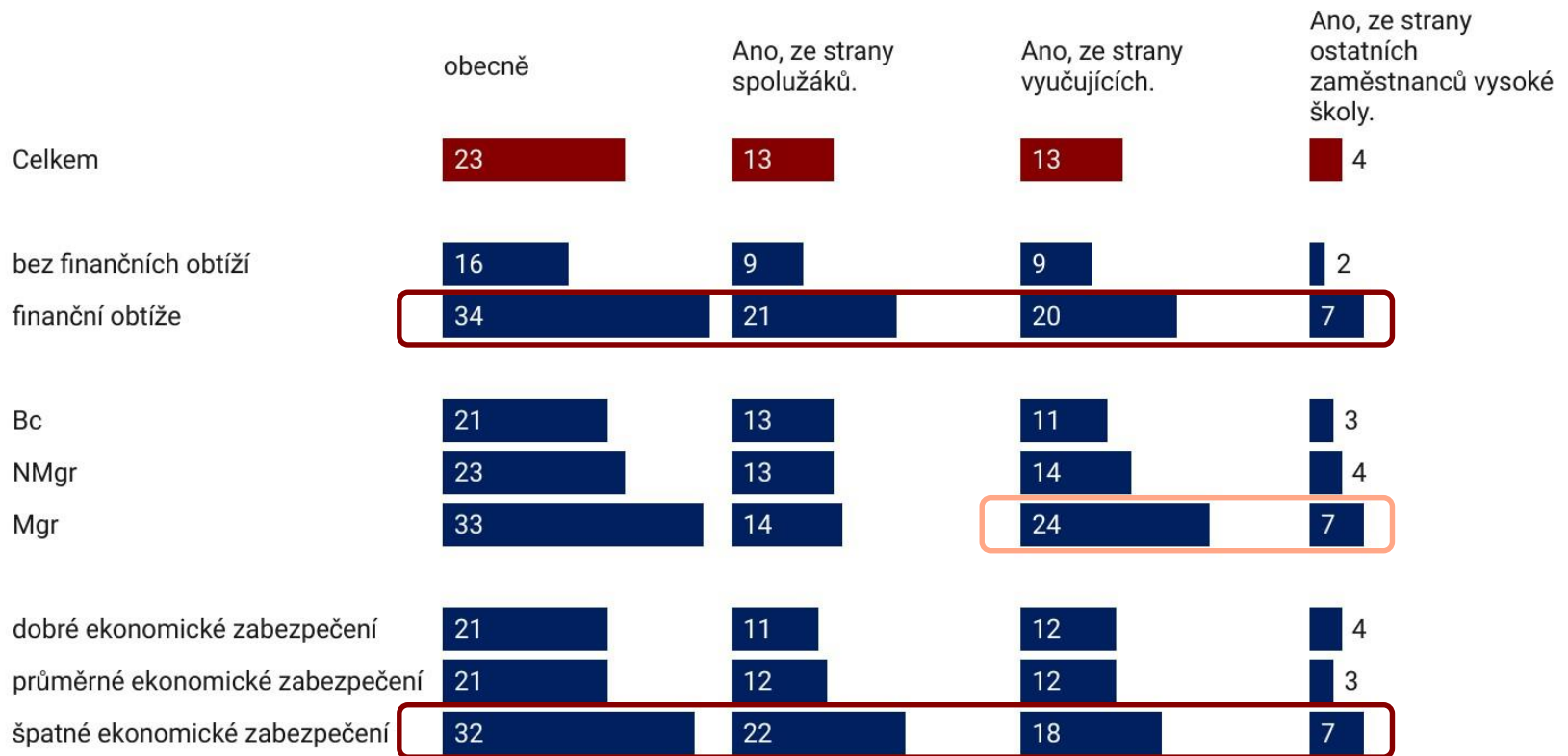

Diskriminaci v rámci studia zažila přibližně 1/3 studujících, kteří mají **finanční obtíže** a pochází z rodin z **ekonomicky hůře zabezpečených** a dále se jedná o studenty **dlouhých magisterských programů**.

Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)

Cítili jste se někdy v souvislosti se studiem diskriminováni? v % (N = 14798)

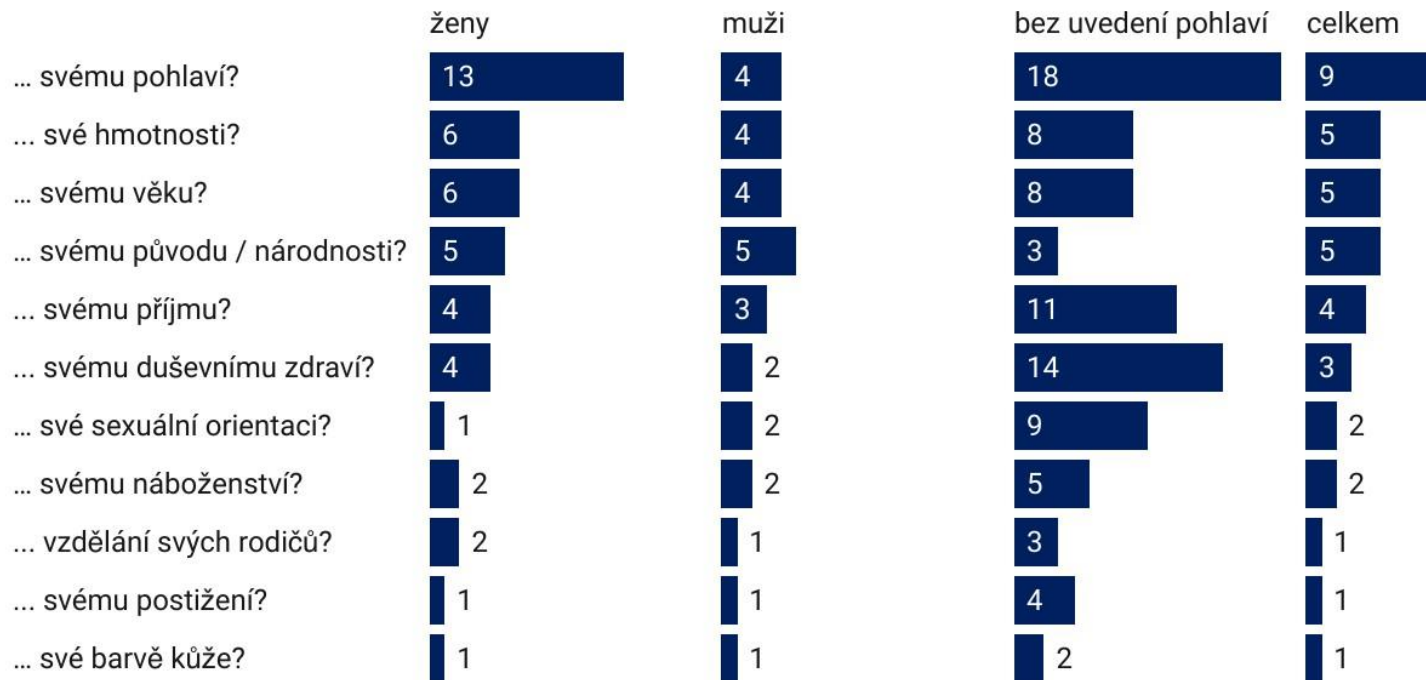

Vytvořeno nástrojem Datawrapper

Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)

Cítil/a jste se někdy v souvislosti se studiem diskriminován/a kvůli ..., podle pohlaví, podíl odpovědí ANO, v %

Created with Datawrapper

Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)

Stala se Vám někdy v životě následující situace? podle pohlaví, podíl odpovědí ANO, v %

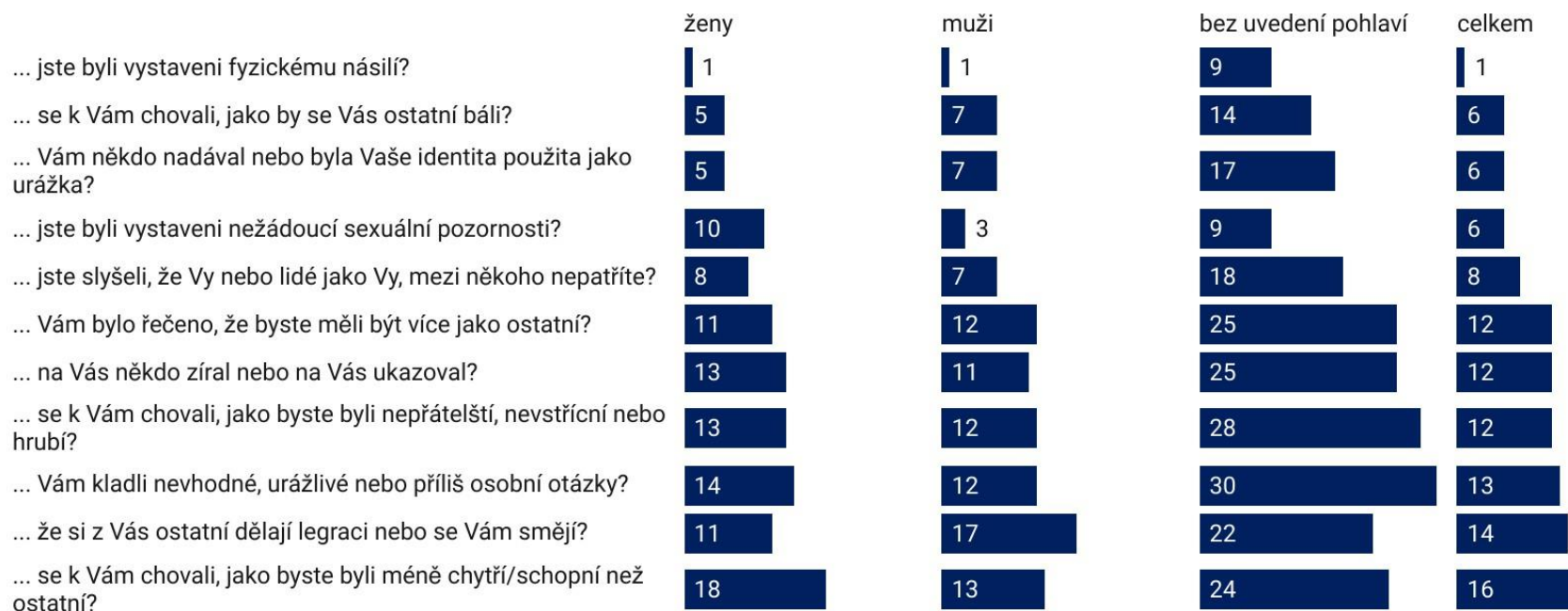

Vytvořeno nástrojem Datawrapper

Zkušenosti s nevhodným chováním a diskriminací na vysoké škole – jaké a kdo je zažívá? (2B)

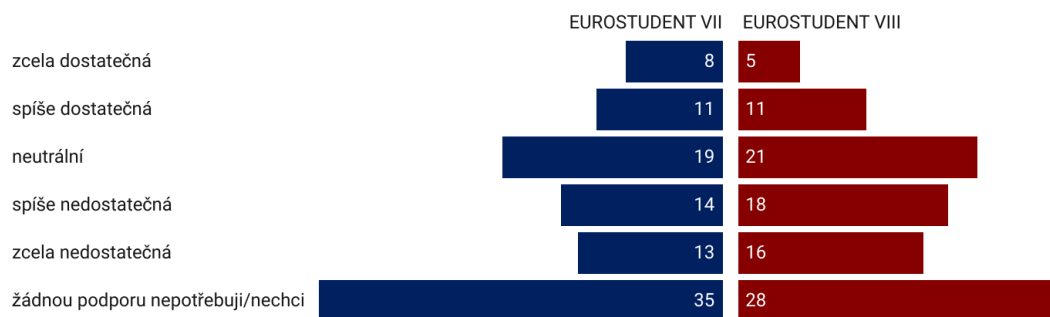

V rámci studia letos nebo v minulém roce se vám stala (minimálně jednou) následující situace, podle pohlaví, podíl odpovědí ANO v %

Vytvořeno nástrojem Datawrapper

Reflexe podpory těch, co mají zdravotní omezení, které je zároveň limitují v jejich studiích (2C)

Důležitá fakta

Celkově se zvýšil podíl studujících se zdravotním omezením a zároveň se snížil podíl těch z nich, podporu nechtějí/ nepotřebují.

Zvýšil se podíl nespokojených (z 27 % na 34 %).

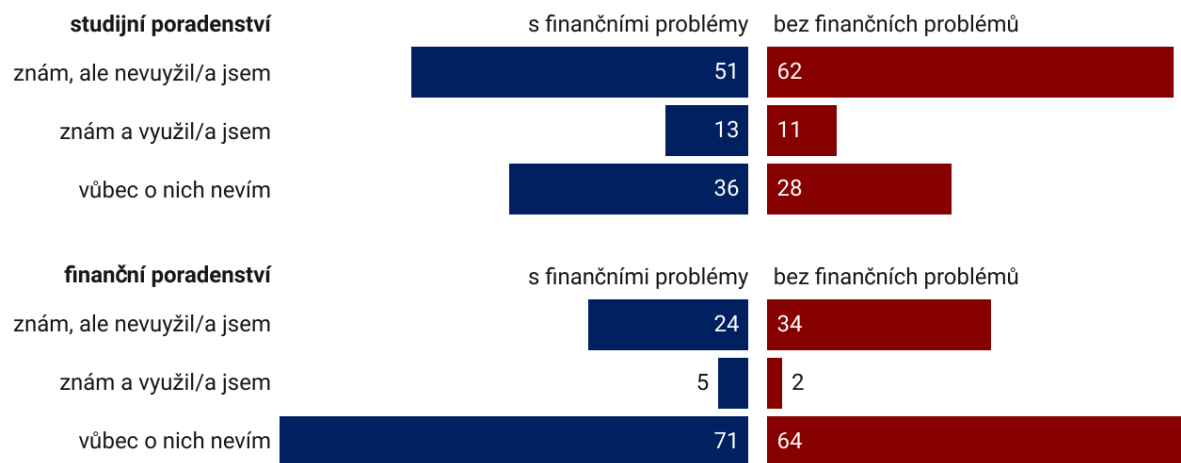
Více nespokojení + méně často pomoc nepotřebují/nechtějí: ženy, s finančními problémy

Implikace pro VŠ:

Větší tlak na kapacity poradenských pracovišť ? + poradenské služby využívají i ti, co nemají zdravotní omezení....

Reflexe využití poradenských služeb: Znají je a využívají je ti, kteří zažívají nějaké problémy? (2C)

Studující s finančními problémy a bez nich

Důležitá fakta

Studující s finančními potížemi významně častěji než ti, co problémy nemají služby využívají ALE zároveň je významně častěji vůbec neznají!

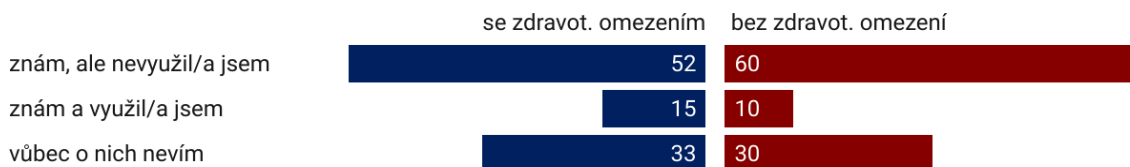
Hodnocení užitečnosti:

Ti, kteří poradenství obou typů využili: jak s finančním problémy, tak bez nich, se statisticky významně vzájemně neliší...

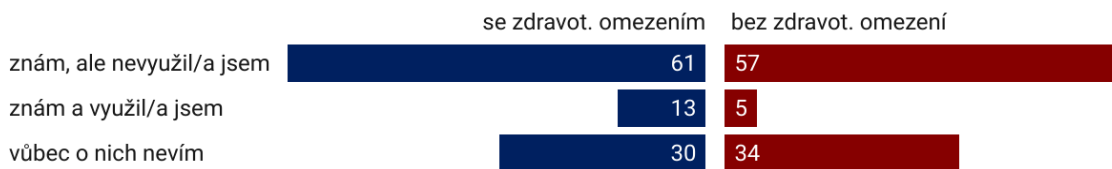
Reflexe využití poradenských služeb: Znají je a využívají je ti, kteří zažívají nějaké problémy? (2C)

Studující se zdravotními omezeními, tj. bez odlišení typu zdravotního omezení (ALE velký podíl tvoří psychické potíže)

studijní poradenství

psychologické poradenství

Důležitá fakta

Studující se zdravotním omezením významně častěji než ti, co ho nemají, využívají oba typy poradenství významně častěji.

Zhruba třetina studujících o možnosti poradenství v těchto oblastech vůbec neví.....

Oba typy poradenství jsou v současnosti nejčastěji využívaná (viz [výzkum pro AVŠP](#))

Hodnocení užitečnosti:

Ti, kteří poradenství obou typů využili, se v hodnocení v podstatě shodují bez ohledu na to, zda mají nebo nemají zdravotní omezení

Děkujeme za pozornost

hundlova@csvs.cz

smidova@csvs.cz

